

Romano hangos

22²

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 15 • ČÍSLO 17–18 • VYŠLO 9. PROSINCE 2013

zprávy

PRETORIA – Ve čtvrtek 5. prosince zemřel Nelson Mandela, bojovník proti rasistickému režimu v Jihoafrické republice a někdejší první černošský jihoafrický prezident. Mandela byl členem militantního Afrického národního kongresu (ANC) a řadu let strávil ve vězení. Později však podporoval nenásilné způsoby změny vlády v JAR a spolupráci s bělošskou menšinou.

MILOVICE – První česká paterčata, která se narodila triadvacetileté Alexandře Kiňové z Milovic, mají za sebou křtiny. Každé z pěti dětí tak získalo další křestní jméno. Obřadu v kostele v Lysé nad Labem přihlíželo 7. prosince kolem dvou desítek lidí, vesměs šlo o příbuzné nebo kmotry.

BRNO – Druhá série časosběrného dokumentárního cyklu Ptáčata je na světě. Už 4. ledna ji začne uvádět Česká televize. Druhý cyklus vznikl v koprodukcii ČT Brno. Autorkou série je režisérka a kreativní producentka brněnské ČT Kamila Zlatušková.

PRAHA – Detektivové z Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) koncem listopadu zadrželi pět mužů z Bruntálska a Olomoucka a obvinili je z nedovoleného ozbrojování. Při prohlídkách našli zbraně, desítky kilogramů střelného prachu, rozbušky i střelivo, ale také materiály s extrémně pravicovou tematikou. Jeden z podezřelých je voják. Zadrženým ve věku od 26 do 33 let hrozí vězení od dvou do osmi let.

(www.romea.cz, pp)

Fejeton novoroční, tentokrát studentský

Kresba: Erika Horváthová

Jako každoročně, pojal jsem úmysl prostřednictvím PF 2014 popřát našim čtenářům vše nejlepší. V dobré víře jsem vypsal výběrové řízení pro nejlepší návrh honorovaný a zveřejněný v posledním čísle Romano hangos.

Ve stavu frustrace nad stavem společnosti, politiky a jiných propadů vypsal jsem heslo politické, pohříchu snad až příliš: „Již vzhůru psanci této země!“ A dodal, že si představuji revolucionáře s mávajícím praporem v ruce. Zlí jazykové mne mohou osočovat, že vyvolávám staré duchy i s babičkou Internacionálou – a jistě budou mít pravdu. Ale mně se to heslo zdálo vhodné právě teď: znovu ukázat tvrdou a nekompromisní tvář, jako dělníci bojující za svou věc před více než sto lety.

Návrhy přišly jen dva. Pozoruhodné! Oba personifikovaly revolucionáře v mé podobě. Nejspíš proto, že jsem zadání podepsal, ale možná taky proto, že mne za takovou „neřízenou střelu“ skutečně považují.

Jeden návrh poslala studentka francouzského gymnázia (strana 3 dole), druhý studentka již univerzitní. Jak rozdílné pojetí a jak rozdílná představa revolucionáře!

Studentka gymnaziální si představuje revolucionáře jako strejdu, který právě opustil hospodu nebo kostel, vzal do ruky prapor a jal se

dělat revoluci. Poněkud naivní představa, není-liž pravda? Kde však ty děti mají získat reálnější představy v našich časech, pořád ještě dobrých.

Studentka univerzitní má již něco za sebou a je to vidět. Urputný výraz, tělo energicky nasměrováno ve shodě s praporem – toť vyjádření definitivního a tvrdého rozhodnutí. Toto vyjádření budiž PF 2014 Romano hangos, protože ani představy naší redakce se nijak neliší, pokud jde o změnu poměrů. A ty studentky – studenti? Budiž jim díky za to, že i oni se pomalu chápou vesla a začínají si uvědomovat, zač je toho všeho loket.

Karel Holomek

z obsahu

Chcete půjčit výstavu?

Muzeum romské kultury nabízí výstavy k zapůjčení.

strana 2

Romové zpívali katolíkům i evangelíkům.

Na festivalu Psallite Deo zabodovala Andera Hlaváčková.

strana 2

Polemika nad Cigánkou

Olga Tökölyová versus Janette Maziniová

strana 4, 5

Paměti Petra Uhla

Torst vydává knihu Dělal jsem, co jsem považoval za správné.

strana 12

Imrich Červeňák: Nestačí jen přežívat a krčit se v koutě

Na hudební scéně se objevil teprve nedávno, přesto si získal srdce mnoha posluchačů romské hudby. Je mladý (30), pochází z Hranic na Moravě, má krásnou ženu a s ní tři holčičky. A hlavně vyniká nádherným hlasem, na který se jen tak nezapomíná.

Tvé písničky se nedávno objevily na Internetu, vystupuješ na romských zábavách. Co tě vedlo k tomu, že jsi začal veřejně zpívat? Nejspíš zvědavost. Chtěl jsem zjistit, jakou to vyvolá odezvu. Jestli se budu líbit anebo ne. Ale hlavním důvodem bylo, že hudba a zpěv jsou mou velkou vášní.

Máš nějaký hudební vzor?

Ani ne. Vždy se mi líbily skladby a celkový hudební projev skupiny

Khamoro Praha. V době, kdy všichni šileli a poslouchali Gipsy Koro, tak já ani nevím, že žijou. Nikdy jsem je neposlouchal, a ani jim podobný skupiny se zaměřením na tenhle styl. Vždycky jsem poslouchal Khamoro a také skupinu Ufo.

Ve svých textech toho hodně říkáš o prostém romském životě. Jsou plné emocí, lásky, žalu, trápení, ale také plné tance a veselí. Kde vůbec bereš inspiraci?

Mě inspiruje prostě život. Je to ten největší skladatel na světě. A já si pouze půjčuju útržky textů a snažím se je co nejdůvěryhodněji promítnout prostřednictvím hudby a zpěvu do srdcí posluchačů.

Tvoje rodina je také hudebně založená?

Ano. Moji rodiče a většina členů rodiny ovládá nějaký ten hudební nástroj nebo zpěv. Takže to mám z první ruky.

Odkud čerpáš melodie k novým písničkám?

Melodie mám většinou své vlastní. Ale samozřejmě jsou i české anebo anglické. Když se mi nějaká melodie líbí, tak si ji vypůjčím a vložit do ní romský text. Ale to jen zřídka. Velkou většinu skladeb tvoří má vlastní tvorba.

Tvůj hlas se může pyšnit nádhernou barvou. Jak se staráš o hlasivky? Máš nějaký recept, aby hlas vydržel co nejdéle?

Děkuju. No vlastně se o hlasivky nijak nestarám. Nemám žádnéj re-
pokračování na str. 5

E-čítanka romské literatury z Kheru se dá stáhnout zdarma

PRAHA – Nakladatelství romské literatury Kher vydává čítanku a příručku pro učitele (nejen) s romskými žáky. Publikace, nazvaná Rozumění, vychází jako e-kniha v rozsahu 240 stran.

Rozumění reaguje na absenci romské literární tvorby ve výuce na českých školách. Publikace také představuje pedagogům, jak mohou pracovat s romštinou, přestože dnes již většina romských dětí z mnoha důvodů romsky nehovoří.

Nakladatelství Kher vzniklo v dubnu 2012 s cílem podporovat vznik, propagaci a rozvoj literatury Romů. V době rozmachu internetu a elektronických čteček se tak snaží čelit doposud komplikované distribuci děl romských autorů k romským i neromským čtenářům využitím virtuálního prostoru.

K autorskému kolektivu publikace patří Lukáš Houdek, Vladimíra Neuzilová, Radka Patočková a Marie Pavlovská. Ze samotných romských autorů jsou v ní zastoupeni autoři Emil Cina, Eva Danišová, Tera Fabiánová, Ilona Ferková, Andrej Giňa, Jana Hejrlíková, Iveta Kokyová a Vlado Oláh

Publikaci lze zdarma stáhnout na http://kher.cz/eknihy_nase.php?prvni=30, úvod k publikaci pak na <http://kher.cz/clanek.php?id=790>

Lukáš Houdek

nakladatelství Kher, www.kher.cz

Na křesťanském festivalu Psallíte Deo zaujala Andrea Hlaváčová z Ostravy

KETY – Psallíte Deo. Tak zní název mezinárodního festivalu religiozního umění, jehož 16. ročník se v tomto polském městě konal od 17. do 21. října. Akci organizují katolíci, evangelíci a pravoslavní z šest zemí: Maďarska, Polska, Ukrajiny, Běloruska, České republiky a Slovenska.

Festivalu se účastnili sóloví zpěváci, kostelní sbory a skupiny, které se v předešlých třech kolech umístily na prvních místech. Českou republiku obhájila svým sólovým zpěvem Andrea Hlaváčová z Ostravy-Kunčiček. Andrea začala zpívat už v šesti letech. Zpívání se v posledních letech moc nevěnovala, ale opět se v ní rozhořel pláminek, jenž nastartoval její odhodlání. Nyní zpívá a tančí s tanečním souborem „Gypsy Ladies“ a prezentuje tak Diecézní charitu ostravsko-opavskou. Na festivalu Andrea zazpívala dvě písně v doprovodu kytaristy Karla ze skupiny Kantáre. Jednu v romském jazyce od Gipsy Aron – „Andro Jilo“ a druhou od skupiny Holki – „Až přiletí anděl“

Andrea dokázala, že má smysl vyvinout úsilí a intenzivně se věnovat svému koníčku. Přestože prostředí, v němž dívka vyrůstá, patří mezi sociálně vyloučené, díky vlastní motivaci a podpoře pracovnice sociálních služeb se jí dostalo odměny, která pro ni má hluboký význam.

Ve středisku je díky podpoře Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, v rámci něhož se uskutečňuje projekt Cestou k úspěchu, nabízeno více druhů volnočasových aktivit.

Text a foto: Jana Hajnová

pracovnice Diecézní charity ostravsko-opavské, Ostrava

Na tábořský festival Životaumění zavítalo letos na dvě stě zájemců

TÁBOR – Sedmnáctý ročník kulturně-vzdělávacího festivalu Životaumění se uskutečnil od 4. do 14. listopadu. Pořadatelem byla jako každoročně společnost Cheiron T a konal se v rámci projektu „Drogy a umění“ za podpory města Tábor. Na zdárném průběhu festivalu se také podílely galerie Dílna, Baobab, Mp7, Natural Tábor, Aux Café a Auritus. Celkem letos festival Životaumění navštívilo okolo dvě stě návštěvníků.

Martin Procházka

pracovník sdružení Cheiron T

Výstavy Muzea romské kultury, které přijdou až k vám...

BRNO – Muzeum romské kultury nabízí k zapůjčení dvě fotografické výstavy.

První, nazvaná Krásné časy, je k dispozici už léta. Soubor těchto historických snímků několika autorů umožňuje nahlédnout do tradičního života Romů od konce 19. století až po II. světovou válku.

Výstava Roma Rising předkládá portréty českých Romů, jimž se podařilo prosadit. Představuje počtu jejich odvaze a odhodlání. Otevírá cestu k porozumění a k úspěšnému začlenění dalších. Výstavu tvoří výběr z projektu amerického fotografa Chada Evance Wyatta, čítajícího přes 100 portrétovaných.

Bývá často zvykem, že si muzeum či galerie vypůjčí obě výstavy společně. Jednotlivé fotografie vyprávějí příběhy a divákovi tak nabízejí důležitou historickou osu ži-

vota Romů z minulého i současného století. V letošním roce si výstavu Roma Rising zapůjčilo Centrum pro pomoc dětem a mládeži v Českém Krumlově. Výstava se usku-

Tábor kočovných Romů na Moravě, 1890.

Foto: F. Krátký. Originál uložen ve sbírce Pavla Scheuflera

tečnila v rámci projektu Multikultura a my 2013. Momentálně je k vidění v Krajském muzeu v Přerově.

Lenka Grossmannová

kurátorka fotodokumentace MRK

Ivona Parčiová – toho času knihovnice MRK, 2002. Brno.

Foto: Chad Evans Wyatt. Ze sbírky MRK

Mami, tati, já chci do školy – nový projekt Slova 21

PRAHA – Romské děti patří na základní, ne praktické školy. O tom se snaží diskutovat sdružení Slovo 21 přímo s romskými rodiči.

Nejnovější projekt Slova 21 „Mami, tati, já chci do školy“ se je snaží přesvědčit, že praktická škola není pro budoucnost jejich dětí prospěšná. Prostřednictvím divadelních scének nebo projekce úspěšného hudebního videoklipu „Nebud’ dílino!“, který na internetu doposud zhlédlo téměř 90 tisíc lidí, je informuje o důležitosti kvalitního vzdělání. Právě romští rodiče mají totiž nedostatek informací. A to přispívá k pokračující segregaci romských

žáků v bývalých zvláštních školách.

Proto se v rámci uvedeného projektu „Mami, tati, já chci do školy“ od letošního září uskutečnilo celkem 10 workshopů na různých místech ČR s vyšším počtem romských obyvatel. Tady jsou rodiče informováni o svých právech a právech dítěte pomocí scének, v nichž herci pomocí různých modelových situací vytvářejí skutečný příběh ze života. Poté dají možnost i rodičům, aby aktivně vstoupili do hry a vlastními příspěvky ukázali ostatním, jak se v podobné situaci chovají nebo by se zachovali.

Nesprávná diagnostika pedago-

gicko-psychologických poraden, diskriminační jednání škol i neinformovanost romských rodičů jsou podle Slova 21 nejzávažnější příčiny, které stojí za zařazováním romských dětí do speciálního vzdělávacího systému. Zhruba čtvrtinu všech dětí, které praktické školy navštěvují, tvoří Romové, ačkoliv v ČR lidé s lehkou mentální retardací, jimž jsou tyto školy určeny, tvoří jen 2,6 % populace. Projekt je podpořen organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a pražskou kanceláří Nadace Heinricha Bölla.

Rena Horváthová

Slovo 21, Praha

Čerti řádili v muzeu, ale zbytečně, Mikuláš děti nedal.

BRNO – Ve čtvrtek 5. prosince se v Muzeu romské kultury (MRK) konala tradiční akce pro děti docházející do Dětského muzejního klubu a na doučování. Tým lektorského oddělení MRK každý rok chystá pro děti nějaké překvapení, stejně tomu bylo i letos.

Mikuláš dětem poslal dopis, ve kterém se omlouval, že musel zavést praktická opatření, protože dětí, které musí obdarovat, je každým rokem víc a víc. Místo sebe vyslal na průzkum čerty, kteří se museli s dětmi utkat v různých disciplínách. V dopise Mikuláš slíbil, že pokud děti čerty porazí, že určitě přijede, protože takové hrdinství si zaslouhuje odměnu.

Děti s čerty soutěžily v namotávání bonbonu na nit, tancování, skládání básniček, výdrži na jedné noze nebo hraní divadla. I když se čerti snažili, seč mohli, děti z mu-

Mikulášská besídka Dětského muzejního klubu, publikum.

zejního klubu je porazily na plné čáře. Čerti porážku nenesli moc dobře, ale v tom se objevili Mikuláš a řekl, že pokud jsou tady děti tak šikovné, tak se čerti nesmí zlobit, a pustili se společně do nadělování. Byly odměněny všechny

Čerti by si rádi odnesli Alexe.

děti, které chodí do muzea na doučování, a mimořádné odměny dostaly i ty, které na doučování chodily nejvíce – bez jediné absence. Z těchto dětí ještě pak lektorky vylosovaly ty, které půjdou na divadelní představení. Například do Reduty nebo Mahenova divadla.

Celý tým lektorského oddělení by chtěl poděkovat paní Daně Teinitzer-Šarköziové a její dceři Jennifer, bez nichž bychom nemohli dětem připravit tak pěkného Mikuláše. Mezi dalšími, kterým patří náš dík, jsou Sido-Jursa M., Motiv-P Jelínek M., Soňa Neshodová, Jitka Lenártová, Miroslav Hudeček a Jan Kokeš.

Julie Svatoňová

pedagožka Muzea romské kultury

Foto: M. Chlup,

z nesebírkové kolekce MRK

Omluva – autorkou fotografie v článku Rasismus by neprošel v RH č. 16 a spoluautorkou samotného článku je Dana Teinitzer-Šarköziová.

(jh, pp)

Romy většina vytlačuje na okraj

Evropa by měla ohledně menšin použít jinou politiku než strategii ignorance a deportace.

Není tomu tak dlouho, když se v šesti českých městech uskutečnily demonstrace proti Romům. V Ostravě uráželi nacionalisté Romy a napadali policisty kameny a cihlami. Mezi demonstranty se nacházelo také několik tuctů členů organizace Národní znovuoobrození Polska. Na Slovensku byly ve více městech postaveny zdi, které měly Romy oddělit od zbytku obyvatel.

Začátkem srpna 2013 odsoudil soud v Budapešti čtyři pravicové extremisty k dlouholetému vězení. V období 2008–2009 organizovali sérii útoků na romské obyvatelstvo, při kterých mj. přišel o život čtyřletý chlapec.

„Důvod problémů s romským obyvatelstvem, které někde je akceptováno a žije v bidných podmínkách, spočívá v tom, že neexistují žádná evropská pravidla schopná dosáhnout, aby tito lidé zůstali tam, kam patří: v Rumunsku.“ To řekl francouzský prezident Francois Hollande ve volebním boji v roce 2012. „Hitler jich možná dostatek nezavraždil,“ uvedl naproti tomu Gilles Bourdouleix, starosta jednoho malého města na Loire.

Antiromská rétorika a politika přesahují všechny strany. Lze je najít nalevo, napravo, na politickém okraji i ve středu. Ne jen ve středu Evropy, v celé Evropě romská politika je již desetiletí rozjetá. Od začátku jejich 600leté přítomnosti na starém kontinentě jsou Sinti a Romové předmětem averze. Na základě výzkumů ohledně romského ja-

zyka převládá názor, že Romové pocházejí z Indie a kolem roku 1 400 přišli na starý kontinent.

Protože nepraktikovali křesťanské náboženství v institucionální formě, došel Martin Luther k názoru, že se nechali pokřtít, aby získali potřebné dokumenty. Bylo zdůrazňováno, že se hlásí k islámu, a nebo jsou tureckými špióny. „Cikáni“ posloužili na přelomu 19. a 20. století jako jádro teorie degenerace v kriminobiologii. Jako nejznámější mezi studii o „cikánské kriminalitě“ proslulo dílo Cesare Lombrosa, nazvané Zločin v antropologickém, lékařském a juristickém vztahu. Romové v něm vystupují jako „nejspodnější kriminální rasa,“ která z morálního hlediska padla nejhluběji a stojí mimo současný kulturní a intelektuální vývoj. Tato kniha přispěla k tomu, že Romové platí za „duševně nevyvinuté,“ a „společensky nepřizpůsobivé.“ Tajemnost romské identity objasňuje částečně romský učenec Ian Hancock v knize The Pariah Syndrome. Podle jeho názoru vedla zvláštní forma příchodu Romů do Evropy k tomu, že jsou pokládáni za nejrozštěpenější národ.

Romové nedisponují ani politikou či vojenskou silou ani geografickým teritoriem, se kterým by se mohli identifikovat. Neměli také žádnou historii, náboženství a jazyk, skrze které by svým okolím byli uznáváni. Vnitřně kulturně podmíněné hranice Romů přispěly k tomu, že se od nich jiní distancovali. Rozšířená představa o nomádkém životním stylu Romů hrubě zjednodušuje. Ve skutečnosti kočuje pouze pár procent populace. Ro-

mové představují mnohotvárnou skupinu. To dokazují různá povolání, kterými se zabývají, různé jazyky, kterými mluví, jejich různé životní způsoby a různý geografický původ. Existují Romové, kteří se jak ekonomicky, tak kulturně integrovali, ale i tací, kteří se integrovali jen ekonomicky. Ostatní vegetují v pravém slova smyslu na okraji společnosti.

Výzkum přiznává, že sami Romové přispívají často k vlastní marginalizaci. Chudoba, ve které žijí, nemusí nutně vést ke kriminalitě. Možnosti vzdělávání by mohli lépe využívat. Členové okrajových skupin pak mohou být úspěšní. Při těchto zjištěních nesmí ale člověk zapomenout, že hodně vlastností Romů je spojeno se staletými diskriminací v Evropě. A že identita romské menšiny je nespravedlivě redukována jen na slumy. To je odstrašující zjednodušení, podobně jako redukce identity evropských Židů předválečné doby na štat.

S ohledem na skutečnost, že neexistuje žádný stát Cikánů, mají Romové jen málo možností, jak ovlivňovat a usilovat o svá práva. Zostřená anti-romská atmosféra tlačí stále tuto menšinu na okraj společnosti. Bylo by na čase kriticky přemýšlet nejen o agresivním chování nacionalistických skupin proti Romům, nýbrž také o podobné agresivní rétorice politiků politického centra.

Bohumil Řeřicha

*člen Amnesty International,
Podbořany*

*(s využitím článku Antje Ritter
Jasinské Wie Roma immer weiter an der Rand gedrängt werden
z rakouské Die Presse)*

Češi a cizinci ze sousedství měli možnost poznat se v pěti krajích ČR díky projektu „V šest před domem“.

PRAHA – Čtyři stovky lidí zažili během letošního července a září šest netradičních setkání kultur. A to přímo v místě svého bydliště. Odstartoval totiž první ročník integračního projektu „V šest před domem“ občanského sdružení Slovo 21.

Ten spojuje Čechy a cizince z třetích zemí žijící v sousedství formou společného posezení u dobrého jídla, pití a pestrého kulturního programu. Jako první hostil sousedy Pardubický kraj, kde se jich sešlo v Bubeníkových sadech více jak stovka. Po něm následoval kraj Jihočeský, Plzeňský, nebo Jihomo-

ravský. Letošní rok uzavřela Praha, kde proběhla v první polovině září rovnou dvě setkání, a to v městské části 4 a 13.

Osmnáctá hodina dávala možnost setkat se po práci se svými sousedy z řad cizinců a Čechů a navzájem se dozvědět o pestrosti kultur ve svém bydlišti. Již samotný název projektu „V šest před domem“ vyzývá Čechy a cizince k tomu, aby vyšli ven a sešli se se svými sousedy, které běžně pouze míjejí. Netradiční projekt chce české společnosti vzkázat, že zde žije pospolu mnoho kultur, které nelze jen tak přehlížet. Pro sousedy byl vždy připravený zají-

mavý kulturní program, který se kraj od kraje lišil svou pestrostí. Nechybělo divadlo, řada hudebních a tanečních vystoupení, workshopy nebo třeba umění japonských „skládaček“ origami. Sousedé si během setkání pochutnali na široké škále světové kuchyně. Arabská, balkánská, česká, mongolská, maďarská, uzbecká, indická, ukrajinská či ruská kuchyně spojovala sousedy nejen chutí na jídlo, ale také k tomu, aby si společně popovídali a překonali zažitě bariéry.

Sousedé se sejdou během projektu celkem desetkrát, z toho šest setkání již proběhlo. Na jaře příštího roku se uskuteční zbývající čtyři setkání opět v Pardubickém, Jihomoravském, Jihočeském a Plzeňském kraji, do kterých se zapojí zhruba 300 osob. Na všech akcích budou umístěny stoly, lavice a stany, aby byly připraveny co nejpříjemnější podmínky k posezení a sdílení jednoho stolu. Sousedé budou mít tak možnost seznámit se a navázat přátelství v příjemném prostředí, v blízkosti svých domovů, v přívětivé atmosféře, které setkání opět jistě nabídne. Více o programu a jednotlivých termínech akce setkání „V šest před domem“ na www.slovo21.cz.

Tento projekt je financován z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí a ministerstvem.

Text a foto: Rena Horváthová
Slovo 21, Praha

komentář

Vlastně bychom se mohli mít dobře

KAREL HOLOMEK

Člověk změní názor i hodnoty, potká-li ho neštěstí nebo sklátí těžká choroba. Potkalo mě to letos na konci roku, a najednou mi na ničem nezáleželo více, než aby se mi udělalo dobře. Potácel jsem se od těžké frustrace k absolutnímu nezájmu o veškeré společenské a politické dění, až jsem skončil v žalostném stavu v nemocnici.

Během té doby jsem poznal, co naše zdravotnictví dovede, ať si kdo chce říká, co chce. Sledoval jsem lékaře, střední zdravotní personál – sestry i úklid, organizaci práce. Zejména sestry jsem začal považovat za svěťice. Byly stále k dispozici, nejvíce ovšem pro některé pacienty, u nichž k nehodě nebylo nikdy daleko. Beze slova naštvání, laskavě činily, co potřeba. Desítky roztoků antibiotik, které jsem vstřebal do žil a které mne vrátily do života, šly jistě do tisíců. Prozřel jsem: české zdravotnictví je ve skvělé kondici.

Začal jsem si pro sebe hodnotit i další oblasti našeho života. Neztratil jsem kritiku pohledu, ale snažil se o srovnání. Vlastně, není vše tak zlé, a to ani pro Romy, i oni, stejně tak dobře jako všichni ostatní, mohou rovnocenně využívat výtobytků společnosti. Tedy zcela jistě zdravotnictví. Nemluvím o školství, zaměstnanosti a bytech!

Takže se naskytá otázka. Vrací část romské populace nějakým způsobem společnosti to, co se samozřejmostí využívá? Například svoji občanskou angažovaností, pracovní aktivitou či péčí o děti? S odpovědí spokojen nejsem. Co si stalo špatně za těch 23 let vývoje naší demokracie, je-li to ještě demokracie. Část romské populace propadla do naprosté pasivity, existují dnešní třicátníci, kteří nikdy nepracovali nebo Romové, kteří nepůjdou pracovat za peníze, za které mnohem kvalifikovanější Čech pracuje. Dá přednost dárkám, a ve své domnělé „chytrosti“ si neuvědomuje, že právě na sobě i své rodině páchá zločin.

Tato skupina Romů je vidět, mluví se o ní a je ve statistikách vedena pod 80% nenávistí. Kolik to může být lidí z celkového počtu Romů? Podle Gabala jsou to ti, co žijí ve vyloučených lokalitách: 80 000. Ale jistě ne všichni patří do skupiny, o které mluvíme. Tak co? 50 – 60 000? To je 20 %, pořád dost, ale nejsou to všichni. Romů je u nás ovšem neskonale více, udává se střízlivý odhad 250 000. Jsou mezi nimi vzdělaní lidé, učitelé, lékaři, hudebníci, sociální pracovníci, mnozí jazykově vybavení, pracují v Evropě. Takže je na čase změnit tón do příštích let.

Když jsme ale zmínili pasivitu jedné části Romů, pak k tomu musíme udělat závěr. Je to vina Romů? Lidé se přece vždy chovají tak, jak jim to umožňují poměry, podmínky, třeba i pohodlně a proč ne líně?

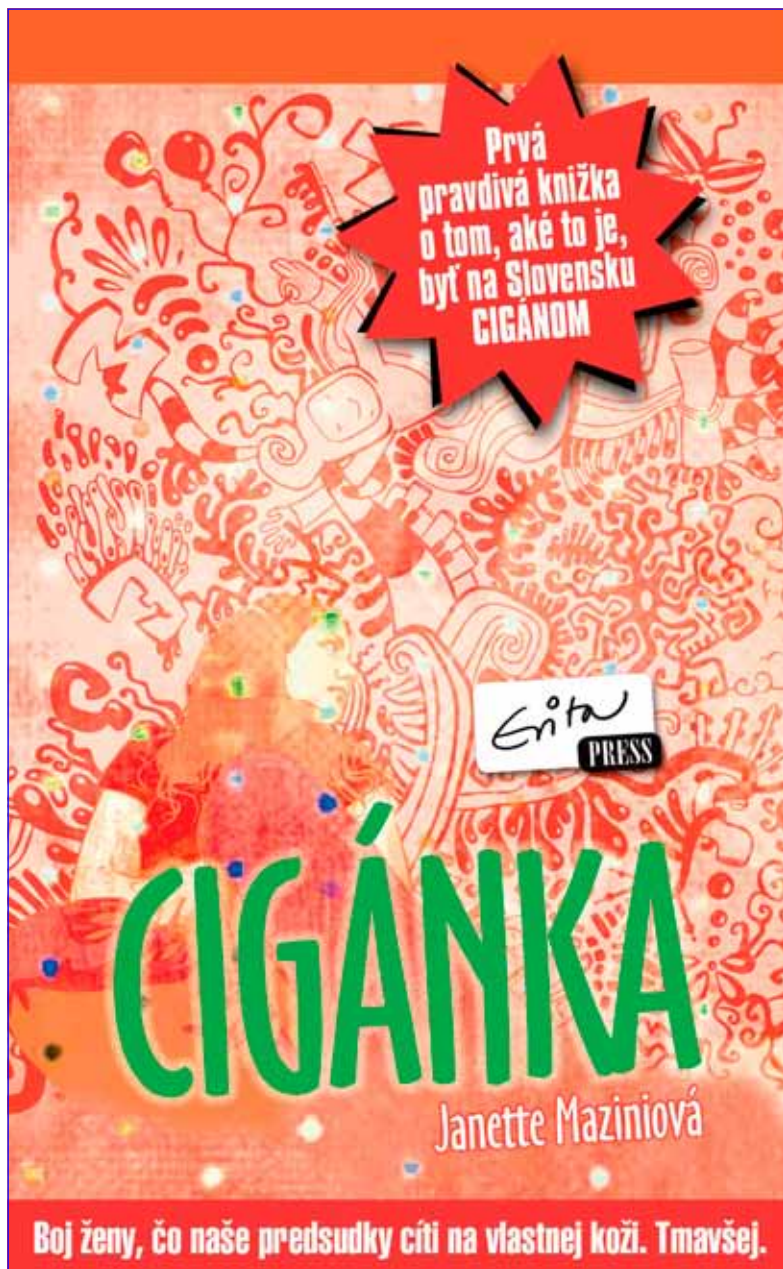
Nezbývá než říci, že podmínky jsou špatné, jinými slovy nastavený program je špatný. Ten je nutno změnit. Odborníků na slovo vzatých vyskakuje vždycky plno, jako čertů ze škatulky. Ale tady by mohli narazit, úkol není jednoduchý. A je druhý důležitý pro příští období.

Ostatní si nechám na příště. Ale možná, že právě tyto dva úkoly – změna pohledu na Romy a změna programů jsou cestou k řešení úkolů, které se obvykle uvádí na prvním místě: nerovnost romského žaka v české škole, katastrofální bytové podmínky a nezaměstnanost. Letos s nimi už nehme. Vstupujeme s nimi do nového roku. Nic radostného. Ale pamatujme si je!

Návrh PF 2014, Monika Příbylová, 15 let, Brno.

Mám na to svoj názor – Polemika nad knihou Cigánka

(Maziniová, Janetta: **Cigánka**. Bratislava: EvitaPress, 2012. 286 s.)

Ako pracovníčka knižnice sa mi dostala do rúk publikácia pod názvom „Cigánka“. Kolegyňa, ktorá vie, že sa zaujímam o literatúru o Rómoch, alebo už teraz aj o rómsku literatúru, mi posunula publikáciu, aby som bola informovaná, čo vychádza v súčasnej tvorbe, keďže pracujem so starými tlačami a nie so súčasnou literatúrou. Potešila som sa, že pribudla ďalšia knižka od rómskej autorky.

Hneď na obale je napísané „Prvá pravdivá knižka o tom, aké to je, byť na Slovensku Cigánom“. Ja viem a predpokladám, že aj autorka vie, že je medzinárodne uznaný pojem Róm=Rómovia, tak sa držme aspoň v knihách toho, čo si naši predstavitelia vydobyli a čo nám je milšie a nie hanlivé! A hlavne my Rómovia. Nuž ale..., sama autorka sa nazýva Cigánkou, tak ma to zasakovalo. Zvyk je železná košľa. Snažím sa o to, aby sa aj majorita viac žila s označením Róm=Rómovia. Som slovenská Rómka a som na to hrdá!

Keď sa mi dostane do rúk kniha, ktorá ma upúta, tak sa mi stáva, že som čítala, dokiaľ som tú knihu neprečítala, čiže do noci. To len, aby ste si vedeli predstaviť, že som od mlada vášnivá čitateľka.

Po prečítaní prvých dvoch kapitolách tejto publikácie som ju odložila.

Rozmýšľala som: autorka asi bola adoptovaná? Alebo vyrastala v rómskej osade? Koľko má vlastne rokov, ktoré obdobie vlastne opisuje? Je asi staršia ako ja, ak zažila

takéto niečo!? Zaváhala som. Predtým som vedela o autorku len toľko, že je Rómka, má svoj blog, kde píše celkom dobré články, že je mladšia ako ja. Angažovala sa o zvyšovanie vzdelávania rómskych detí a mládeže, a že pracuje v agentúre IUVENTA. Nikdy sme sa nestretli, hoci sa osobne dosť poznám s ľuďmi, alebo som informovaná o Rómoch, ktorí pracujú za rozširovanie rómskej kultúry alebo pre Rómov, a bádateľmi, ktorí sa zaujímajú o rómsku kultúru, etnografiu a sociológiu.

Keďže som začala čítať „Cigánku“, tak to aj dočítam. Prečo ma tá kniha tak zaráža? Pani Maziniová hneď na začiatku svojej autobiografie píše: „...Dcérou, ktorá sa vzoprela tradíciám a zvysova kašle, čo si o nej myslia Cigáni...“ (s. 5) a zároveň v prológu píše: „Janette-Cigánka, ktorú život naučil, že všetko zlé je na niečo dobré... A ktorá pochopila, že gadžovský svet sa jej páči viac ako ten cigánsky...“ (s. 9).

Si poviete: veď sú to dobré myšlienky!? Vadilo mi, že od malička neuznáva, podľa knihy, nič dobré na Rómoch, nič čo by vyzdvihovala, rodinné puto, ktoré je typické pre Rómov. ... Nič. Ale ten „gadžovský“ život sa jej páčil a chcela ho.

Dobre, vzoprimo sa tradíciám, ktoré nie sú už v súčasnej dobe aktuálne a niektoré sú ešte stále aj medzi Rómami škripulózne, ale nech sa trochu poobzerá po rómskej kultúre, tradíciách a zbadá, že nie všetko je zlé. V každej spoločnosti, národe, môžeme nájsť niečo pekné, ale aj niečo, čo sa nám nepáči.

Od svojich štyroch rokov bola samostatná. Citujem: „Bola som iná.

Teda aspoň všetci okolo mňa to hovorili. Všade som bola, všetko som videla a Žiletku v Bošáci poznal každý. V štyroch som chodila sama autobusom do škôlky aj zo škôlky, v piatich som nastúpila do školy a o rok neskôr som zistila, že knihy sú pre mňa všetkým, čo mi chýbalo – kamarátmi, čo sa mi vyhýbali, súrodencami, ktorých som dlho-dlho nemala, a aj rodičmi, čo boli stále v robote pri kravách.“ (s. 11)

Takže jej rodičia boli obaja zamestnaní, chodili do práce. Bola jedináčik, takže by mala mať viac, ako deti, ktoré mali ešte napr. piatich súrodencov. Chodila do škôlky a už v piatich rokoch! Nastúpila do základnej školy.

Od malička nechcela byť Cigánkou, chcela byť „bielou“, ale žiaľ nezmenilo sa to, zostala Cigánkou, nech robila všelijaké pokusy vybieliť sa, nešlo to. Vydedukovala som, že detstvo prežila za totality, kde sa ešte dalo ohraďiť a urobiť aký taký poriadok, za diskrimináciu alebo také predsudky detí, aké mala ona v triede, riešili aj učitelia. Ak mala takéto zlé skúsenosti ešte aj s učiteľmi, je to smutné, skutočne. Základnú školu ukončila a asi sa jej uľavilo, lebo bola dosť odsudzovaná a odstrkovaná. Hoci nechápem prečo? Ak bola čistotná (čo určite bola, o tomto nepochybujem), bola veľmi dobrou žiačkou, tak nechápem prečo bola samotárka? Svojou povahou? Komunikatívna bola, keďže čítala od malička veľa kníh, z ktorých sa dá načerpať dosť informácií a vedomostí? Jedno je isté – deti vedia byť veľmi kruté. Moji rodičia takéto situácie nemuseli riešiť. V škole som bola dosť aktívna či už v speve, maľovaní, v športe...ani v učení som nebola najhoršia. Od prvej triedy v ZDŠ som si vybudovala rešpekt. Možno je to aj o sile osobnosti.

Ďalej opisuje, že bola dosť aktívna a mala tiež výhry (knihy) zo súťaží, do ktorých sa zapájala, ktoré si potom menila v knižkupectve, aby mohla čítať aj iné knihy, keďže nechodila do knižnice. Tam stretla „svoju knižnú“, svoju prvú „gadžovku“, ktorá jej dosť pomohla vo výbere kníh a možno v usmerňovaní jej cieľov. Po ukončení ZDŠ prišla pre ňu lepšia doba na strednej škole, kde sa jej darilo a konečne mala aj kamarátky, od ktorých sa kde čo naučila. Napr. také „čistenie zubov“, ktoré patrí medzi základné hygienické návyky. V knihe spomína lyžiarsky a s ním prvé skúsenosti na lyžiach alebo „čo je zubná pasta a kefka na zuby? To už mala 16 alebo na 17 rokov.

Tak to ma dosť zarazilo. To akože dovtedy nepoznala a nepoužívala, nevyskúšala? Sama píše, že jej mama kúpila zubnú kefku aj zubnú pastu. Chodila do škôlky, kde si deti pravidelne umývajú zuby spoločne a teda musia tam mať zubnú pastu aj kefku, uteráčik atd. Chodila predsa aj do ZDŠ, kedy boli povinné preventívne prehliadky u zubnej lekárky, školskej podotýkam!, kde sa chodilo pravidelne. Tak kde nastala chyba? To nie je v Rómoch, chyba bola v nej, v tak sčítanej, vedomolej. Tak si priznaj-

te, pani Maziniová, že dávate skreslený obraz o ostatných Rómoch!

Takto postupne autorka opisuje svoj život, ako si zohnala prácu s rómskymi deťmi vo voľnom čase, alebo ktoré nemajú tie správne podmienky, aby ich niekto motivoval k učeniu a neskôršie aj ako asistentka učiteľa pre rómske deti...

Medzi iným spomína, keď potrebovala peniaze na niečo (šaty, pomôcky atď.) obehala rodinu, dedka, starkú alebo tety. Vždy, ak to bolo možné, tak jej vždy pomohli. Je to tak aj v knihe. Bola to RODINA, ktorá jej pomohla v najťažších chvíľach. Aj v chorobe, či u manžela, syna, ktorí boli obaja diabetici a syn od malička. V knihe je viacero epizód, ktoré ma celkom zarazili. Čiže to bola rodina, ktorá ju držala nad vodou. Rómska tradícia „rodina má držať spolu za každých okolností“. Pomáhali ako vedeli a myslím, že dosť.

Ukončila strednú školu. Myslím, že veľa ľudí skončí strednú školu a ako mladý majú deti, ale snažia sa o plnohodnotný život na dobrej úrovni. Vysokú školu vyštudovala už ako dospelá v neskoršom veku, diaľkovo. Čo je super, že prispela k množine vysokoškolsky vzdelaných Rómov.

V ďalších kapitolách píše aké to bolo ťažké žiť v takom prostredí, kde vás nik nechápe, až na pár jedincov z radov „gadžov“, ktorí ju chápali a veľa naučili. Popri tom sama niekoľkokrát píše, koľko toho veľa čítala, čítala a čítala. Čo potom čítala a prečítala? Aké to boli knihy?

Ak čítam encyklopédiu, naučím sa veľa, je to ako databáza informácií. Človek je tvárny a zvlášť mladý človek je ako špongia. Nasáva informácie a vytvára si názory na svet, na život. Tvaruje sa.

Kniha dosť skresľuje pohľad na Rómov ako takých. Rómovia sa musia boriť životom so svojou farbou pleti, to je fakt, ktorý neviem, kedy sa tu na Slovensku a aj inde zmení! Snažím sa vo svojom okolí, kamkoľvek prídem, vysvetľujem ľuďom, s ktorými sa rozprávam na tému Rómovia, že sa musia naučiť rozlišovať ľudí na dobrých, zlých, lepších, slušných, rozumných, primitívnych atď. Nie ich hádať do jedného vreca všetkých! Treba rozlišovať!

Táto kniha mne ako Rómke, opakujem hrdej Rómke, nedala vôbec nič, len ma nahnevala, že autorka niečo také mohla napísať, nie to ešte prežiť. Neriešila veci inak, nerástla s vedomosťami, ktoré nadobudla zo škôl alebo kníh. Musím dodať, že nie každý Róm je takýto,

že sú len na „poľutovanie“. My nepotrebujeme ľútosť, MY potrebujeme mať rovnaké podmienky, rovnakú možnosť dostať sa tam, kde chceme, ak preto niečo robíme, aby sme nemuseli vydávať dvakrát taký výsledok práce, aby si všimli, že to vieme. Nech sa pozerá do životopisu na vzdelanie alebo pracovné skúsenosti, ktoré im vyhovujú, a nie na farbu pleti, ktorá sa im väčšinou nepáči. Ľudia z majority, ktorí čítali alebo budú čítať túto knihu, nadobudnú názor, že Rómovia si nevedia sami pomôcť, ale len a len s pomocou ľudí z majority, je ten „ich svet“ potom lepší. Myslím si, že hlavná je tolerancia spolunazývania. Štart do života by mal byť jednoduchší a nie sa ešte vyrovnávať, že sme inej farby pleti.

Autorka popisuje, že ten „gadžovský svet“ je ten „správny“. Zdá sa mi, že celý svoj život sa snaží stoj čo stoj tam zaradiť a patriť „len“ k nim, ale nie veľmi sa jej to darilo. Od malička mala v sebe len strach z odsudzovania, ako sa s ňou budú rozprávať a či sa s ňou budú vôbec baviť? Žiaľ, celý svoj život sa len bála, že ona chudá je Cigánka, a tak chcela dosiahnuť viac ako bežný Róm-Rómka, vymaniť sa z toho označenia. To je super, keď chceme viac. Lebo to je správne, ak nás niečo núti a chceme v živote niečo dosiahnuť. Lenže, či chce alebo nechce, zostane Rómkou=Cigánkou do konca života. Ide o to, akú hodnotu bude mať jej život a čo odovzdá svojim deťom a okoliu. Byť správnym občanom štátu a mať určité hodnoty v živote, dosiahnuť čo najviac, a tak ukázať, že aj Rómovia vedú pracovať, že vedia žiť slušne, ale zároveň nestratiť svoju identitu! Svoje Romiphen! Práve naopak, treba to rozširovať, aby nás vnímala aj majorita takto. Kto sme a že sme tu. Nie aby nás vnímali, že sa chceme zmeniť na ich podobu aj svoju farbu pleti, aby sa „im“ páčila. Tak to teda nie, oni nech sa naďalej opaľujú! My tu farbu peknú už máme. Najviac sa musíte páčiť sám sebe, mať sa rád a veriť si, že ak chcete a budete preto niečo robiť – dosiahnete všetko. Možno s prekážkami, ale tie nás majú poučiť, posilniť.

Mám pocit, že autorka Cigánky sa tak veľmi snažila, byť inou, „bielou“, že možno ani sama nevie, kam teraz patrí. Alebo už áno? Vyhrala? Nad čím? Nad kým?

Myslím, že sama nad sebou, ak si to uvedomuje. A to je najhlavnejšie. Nájsť samého seba.

Ako slušný človek, tento text som poslala aj autorku publikácie „Cigánka“ p. Maziniovej, aby bola oboznámená o mojich pocitoch, ktoré som mala pri čítaní jej knihy. Z jej odpovedí je jasné, že knihu písala „len“ pre majoritných občanov, teda pre gadžov, ako ona píše a preto, aby ich prinútila zamyslieť sa nad Rómami skôr, ako ich začnú odsudzovať. Mali by zmýšľať o Rómoch trochu inak a vlastne zamyslieť sa nad postojom a názorom na Rómov. Možno, že sa jej to podarilo a možno nie.

Oľga Tökölyová

Nar. roku 1963 v Novej Bani, od 15 rokov býva v Martine.

Čo znamená byť hrdá Rómka?

Po prečítaných riadkoch vo mne v prvých chvíľach rezonuje len jedno... Čo vlastne znamená byť „hrdý Róm, hrdá Rómka“? Rómskosť je len jedna časť môjho ja. A pravdu povediac, oveľa dôležitejšie, ako byť len hrdou Rómkou, je pre mňa byť hrdým človekom. Osobou, ktorá má pevnú chrbtovú kosť a nemá problém priznať si svoje chyby. V tomto momente, a ani vtedy, keď som Cigánku písala, som nepremýšľala nad tým, či chcem príbeh podať ako hrdá Cigánka alebo hrdá Rómka. Neriešila som, či ma náhodou ľudia neodsúdia za konanie desaťročného dieťaťa (vek, kedy som sa pokúšala bieliť) alebo neschopnosť tínedžerskej matky zabezpečiť svoje ťažko choré dieťa.

Vravela som si, že ak som súhlasila s autobiografiou, tak musím ísť s kožou na trh. Tak, ako to skutočne bolo a ako som to v konkrétnej chvíli, v konkrétnom čase vnímal. Áno, vsunula som tam určitý odstup, no snažila som sa v troch častiach priblížiť dôležité milníky môjho života.

Prvá časť opisuje moje detstvo a vyrovnávanie sa s tým, že mnoho vecí neviem a nemôžem s rodičmi rozobrať. Cítim ich lásku, vnímam ich pozornosť a potrebu nechať ma hladnú a špinavú, no nenachádzam u nich pochopenie pre svoj neutíchajúci hlad po poznaní. Súčasťou tejto časti je i dospievanie, keď hľadám niekoho medzi rómskymi chlapcami, schopného rozumieť mojim potrebám a názorom. A aj stret so zdravotnými problémami, ktoré ovplyvňujú nielen mňa, ale aj moju rodinu. Prvá časť vrcholí práve výhrou nad smrťou. A aj výhrou nad sebou samou, pretože si uvedomujem, že som

dovtedy vždy iba dostávala a akosi som nevidela dôvod a ani potrebu vrátiť, čo mi bolo dané.

A tu začína druhá časť mojej knihy, prerodom môjho ja, vyrovnaním sa s následkami choroby a hľadaním nového impulzu v živo-

te. S novým impulzom však prichádzajú aj prvé problémy v manželstve. Nástup do práce znamená prvé vážne žiarlivostné scény manžel a druhá časť končí rozhodom po trinástich rokoch spoločného života.

Tretia časť je o úskaliach zmiešaného partnerstva a hľadaní správnej rovnováhy. O vyrovnávaní sa s predsudkami partnerovej rodiny. O nachádzaní vzájomného porozumenia a brúsení hrán. V tejto poslednej časti píšem aj o problémoch tínedžerov z rozvedených manželstiev, o ich vyrovnávaní sa s identitou, o padaní na kolená a opätovnom vstávaní.

O tom je Cigánka. Nie je to čiernobiely plač nad tým, ako sa k nám majorita správa. Ani vykrikovanie, že chceme rovnaké práva, ako majú tí druhí... Neviním za svoje chyby niekoho iného a ani nečakám, že ma budú chápať všetci, ktorí si Cigánku prečítajú.

Ono je to tak, že často máme sklony súdiť život iného podľa seba. No máme na to právo, ak sme nevyrástli v rovnakých podmienkach, v rovnakom prostredí a ovplyvnení rovnakými ľuďmi?

V prípade pani Tökölyovej nebudem rozoberať jej recenziu, ktorá je v mojom vnímaní skôr postoj ku knihe, resp. postoj k životu tej, čo ho písala. Nemám dôvod brániť, ani obhajovať to, čo som napísala. Ak by som to urobila, znamenalo by to, že sa za svoj život hanbím... A to nie je pravda. Práve naopak. Som hrdá na to, že som veľa vecí dokázala urobiť sama a som hrdá na to, že som niekoľko ľudí dokázala presvedčiť o tom, že za nelukratívnu farbou pleti sa ukrýva dobrý potenciál...

Na záver asi len toľko, že každý spisovateľ podvedome túži a očakáva, že kniha bude prijatá s porozumením, bude ju čítať čo najviac ľudí. A netajím sa, že som asi rovnaká ako väčšina autorov kníh. No ak sa na to reálne pozriem, uvedomujem si, že sú aj čitatelia, ktorí nevedia, alebo len jednoducho nechcú, čítať aj to, čo je napísané medzi riadkami...

V jednom však s pani Tökölyovou predsa len súhlasím.

Ani Cigáni, ani Rómovia ľútosť nepotrebuju. Potrebujú empatiu, pochopenie a prijatie. Na to som myslela pri písaní Cigánky. Celým svojím ja som chcela, aby ľudia (áno, najmä Gadžovia) boli po jej prečítaní otvorenejší a vnímavejší. A aby za žobrajúcim, či neposedným Rómčateľom v školskej lavici, hľadali to iskenie v očiach a hlad po poznaní, ktoré u mňa videli „moje Gadžovky“.

Janette Maziniová
autorka autobiografického románu *Cigánka*

Jsou mezi zloději převážně Romové?

Zatvrzele přetrvávajícím názorem většinové společnosti je, že „Romové kradou!“ Pokud se ale zamyslíme nad tříadvacetiletým polistopadovým vývojem, tak největšími zloději byli „bílí.“ Nejhorší zločiny, jako causa „orlických vrahů“, páchali také „bílí.“

Nedávno si moje známá „vyčíhala“ v jednom z Kauflandů, kde pracovala, podřízeného, jak večer „cpal“ do svého auta kradené zboží za 50 000 Kč. Podle nedávných odhadů ukradnou čeští zaměstnanci ročně majetek za miliardy korun, a nejsou to jen „ti nahoře“. Zloděje najdeme napříč celou společností.

Krade se všude a pořád. Jen v supermarketech mají zaměstnanci na svědomí až pětasedmdesát procent všech krádeží. Podobné je to i v továrnách, kancelářích nebo dokonce na školách. Podle jednoho skladníka v supermarketech kradou všichni a masově. Mnohem víc než lidé z venku.

Zaměstnankyně masokobinátu přiznala, že občas pašuje šunku přímo na holém těle. Novinář si vytiskl na služebních papírech svatební oznámení. Uklízečka ve škole se po setmění vykoupe i s celou rodinou. Studentka na brigádě v mlékárně uvedla, že si v termosce do práce nosí čaj a zpátky mléko.

Ve velkém se ve školství krade ještě jedna cenný komodita a tou je čas. Učitelé ho tráví na internetu a na všemožných sociálních sítích, o přestávkách ale i jindy. Ve školách se tisknou soukromé věci, diplomky vlastních dětí. Někteří kuchaři v restauracích kradou maso ve velkém.

V této zemi se prostě kradlo vždycky. Je to dané především malým sebevědomím, neúctou k vlastnímu státu, krást bylo normální za Rakousko-Uherska.

Nesměl se ale okrást soused. Kradlo se za první republiky, za „bolševika“, vždyť „kdo nekrade ani hodinu, okrádá svojí rodinu.“ Obyklým zdůvodněním malého „čecháčka“ je, že on ne, ale ti druzí. Tak je to i ve společnosti – ne já občan za něco mohu, ale ti politici nahoře atd.

Pokud se česká společnost nevrátí ze svého hlubokého ateismu zpět k tisíciletým ověřeným křesťanským hodnotám, na kterých byla založena Evropa, vytlačí se sama na její okraj. **Bohumil Řeřicha**

člen Amnesty International, Podbořany (s využitím článku Pašovaná šunka na holém těle. Zaměstnanci kradou jako straky v Lidových novinách)

Verše z dětského domova

Čekání na práci

Stejně tak jako každou noc na balkóně zpívají ptáci, stejně tak chtěla bych mít už práci.

Jak se říká „nane love, nane láska“, když nejsou peníze, tak není láska.

Nejsem vybírává, co budu mít, to budu mít. S tím pak budu muset životem nějak jít.

Jenom ve snu

Jsi moje všechno, moje láska, ale přesto, když nejsem s tebou bolí to jak facka.

Nemůžu přestat myslet na tvou tvář, kdybych ti to neřekla, připadala bych si jak lhář.

Myslím na tebe každý den, a každou noc mám o tobě sen.

Fanny
Dětský domov Klánovice u Prahy

I. Červeňák: Nestačí jen přežívat...

dokončení ze str. 1

cept. Ale samozřejmě před velkým výkonem je důležité si nějak rozložit síly a dodržet nějaký hlasový klid. Jinak nic zásadního nepraktikuji.

Co myslíš, proč jsou Romové tak odsuzováni českou společností?

Myslím si, že je toho víc, proč jsme nepochopení. Většinou jde o neznalost dějin Romů a samozřejmě o velkou nesnášenlivost vůči nám. Je těžké posoudit tuto situaci objektivně. Má odpověď může vyznít zaujatě, ale myslím si, že pochody nejsou žádným řešením a správným krokem ke kompromisu. Ba naopak. To všechno z našich řad, ale i z řad majority, požene další lidi k obraně. A popřípadě i k útokům za účelem bránit životy našich nejbližších. Samozřejmě víme, že postavení nás Romů doma i ve světě je špatné. Ale i přesto si nadále házíme klacky pod nohy a děláme pořád dokola ty samé přehřešky a činy, které nás dostaly do této nezáviděníhodné situace. Jeden by si myslel, že někteří to dělají schválně! Aby se na nás mohlo ještě více ukazovat a útočit. My Romové umíme pozvednou zbraně... když je třeba. Ale co takhle zvednout sobě i dětem sebevědomí? To je to, co nám Romům zvedne úroveň a postavení ve světě. Vůle žít. A ne jen přežívat a krčit se v koutě před zodpovědností. Naše děti jsou naše budoucnost.

Chystáš se vydat nové, třetí album?

Ano, chystám se něco vydat. Doufám, že tím potěším a že se to bude fanouškům líbit.

Ptala se Buřalka

Imrich Červeňák: Na ča te predživkerel a te garuvel pes andro kutos

Andro bašavibneskero vilagos pes sikhad'as načirla, he avka chudl'as but Romen jilestar. Hino terno (30), bešel andre Hraňica, hin les šukar rom-ňi a laha trin čhajora. Ale leskro anglipen hin leskero šukar hangos, so pes pre leste šoha nabisterel.

Tire gi'la pes načirla sikhade andro romane bašavibneskere l'ila. Gi'la-aves pro romane zabavi. Soske chudl'al te gi'avel anglo manuša?

Kamavas te džanel, so olestar avela. Či man varekaske pačisaľuvava abo na. A koda najbareder duvodos has, hoj o bašaviben he gi'lavipen hin miro baro kamiben.

Sar korkoro dikhes, pačisaľos tut. Pal kaste tut fikeres? Kastar tuke les?

No, o baro vzoros man aňi nane. Mindig mange has pre dzeka, lengero bašaviben he savoro lendar, o Khamoro Praha. Sar savore diliňal'uvonas pal o Gipsy Koro, ta me aňi nadžanavas, hoj jon dživen. Šoha len našunavas aňi ňisavo kajso vareso štilos. Mindig šunavas Khamoro he Gipsy Ufo.

Tire gi'la hine but pal o romano čorikano dživipen, pal o kamiben, cerpišagos, bida, roviben, he pal o kheliben he radišagos. Kaj peres pre ole lava?

Miri bari inspiracija hin o dživipen. Jov hino koda najbareder skladatel'is pre calo svetos. A me mange ča požičinav varesave lavore a thovav len andro bašaviben he gi'lavipen a avka len thovav le Romenge andro jilo.

Tu sal andal e lavutariko famil'ija?

Hi, he miri famil'ija hiňi pro bašaviben. Miri daj miro dad, he sako andre bareder fajta džanel te bašavel pre varesoste abo te gi'avel. Ta hin man oda andal peršo vast.

Khatar les e melodija andre tire gi'la?

E melodija hiňi miri vlastno. Ale varekana hiňi he čechiko abo anglicko. Te mange varesavi melodija pre dzeka, ta mange la požičinav a thovav andre romane lava. Ale oda ča varekana. Pherdo gi'la hine mire vlastne.

Hin tut but šukar hangos. Sar tut pal leste starines? Keres vareso, kaj tuke te fikerela avri so najbuter?

Paľikerav. No, me man ňisar nastarinav pal miro hangos. Ale hin duležito, te džav dulhones te gi'avel, peske varesar te rozkerel e zor a te ľikerel varesavo hangoskero smirom.

So tuke gondolines, soske o gadže našťi dikhen pro Roma?

Gondolinav mange, hoj oda hin buter, soske amen naachaľon. Hin oda, vaš oda hoj o džene nadžanen but pal o phure Roma a paľis pre amende našťi dikhen. Hin oda phares upre te dikhel jekha seratar. Gondolinav mange a džanav, hoj o phirkeribena, he oda, hoj labarena upre amare famil'ijen he čhavoren, nane oda lačho drom perdal ňikaste. Avela oda mek goreder. He o gadže, he amen o Roma pes kamena varesar te braňinel. Kamaha te braňinel amara famil'ija.

Džanas, hoj o Roma nane upre but lačhes. Ale he avka amenge korkore čhivkeras kašta tel o čhanga a keras mindig kole nalačhe bina, so amen dochuden pro nalačho drom. Jekh bi peske gondolind'ahas, hoj oda keren avrenge pre chol'i. Kaj pre amende mek buter te sikhaven a keren pre amende o maribena. Amen o Roma, te kamaha, ta džanas te vazdel upre o zbraňa... Ale so kavka te vazdel upre peske he le čhavenge paťaviben andre peste? Kada hin koda, so le Romenge vazdela upre urovňa a thovla len pro than. Zor te dživel. A na ča te predživkerel a te garuvel pes andro kutos. Amare čhavore hine amaro tajsaskero koter.

Deha avri trito albumos?

Hi, kamav vareso te del avri a paťav, hoj kerava radišagos a hoj le manušenge avela pre dzeka.

Phučelas Buřalka

Křižovatky rodiny Bangových – závěrečný díl malé rodinné kroniky o putování ze Slovenska do Prahy

(dokončení z předchozího čísla)

V posledním dílu vyprávění se na známou pražskou rodinu Bangů podíváme ještě jednou od začátku, ovšem z různých úhlů, které by mohly zaujmout nejen historika, ale i sociologa, religionistu, žurnalistu nebo politologa: Odkud tito lidé přišli, jakým nářečím mluvili, koho si vybírali za partnery a s jakými rody panovala rivalita, co si mysleli o vzdělání, jak vzpomínají na doby fašismu, komunismu i co jim přinesla nebo naopak vzala současná doba...

Prarodiče

Děda z matčiny strany, Ernest Haluška, byl excelentní houslista, mezi staršími Romy se o něm hovoří dodnes. Příjmení měl jako jediný z pěti bratrů původní, po matce. Jeho otec nosil příjmení Body, původně to byl maďarský Rom. Zajímavé je, že měli ještě jedno příjmení – Danielovi. Proč, netuším.

Tohle všechno jsem se dozvěděl z dokumentu, který uváděla ČT, kde se můj bratr zajímal o své předky. Bohužel, o babičce, zcela nepochopitelně, nepadlo ani slovo. Zeměla, když byly matce pouhé tři roky. Pocházela z malého města Hanušovce nad Topľou, okres Prešov. Jmenovala se Verona, za svobodna Kiňová. Také u dědečka se předpokládalo, že pochází z tohoto kraje. Díky dokumentu se ovšem zjistilo, že se tam nějakým způsobem dostal, protože jinak pochází z maďarské části Slovenska, Banskobystrického kraje. Ani jednoho z nich jsem osobně neznal, v době, kdy jsem se narodil, již nežili.

Děda z otcovy strany, Julius Banga, se narodil v Hradišti, malé vesnici kousek od Lučence. Povoláním dělník, zároveň vystupoval jako hudebník, saxofonista. Tenhle pracovitý člověk a vášnivý cestovatel často pendloval mezi Prahou a Hradištěm.

Babička z otcovy strany se jmenovala Ida, rozená Oláhová. Narodila se v Rovňanech, malé vesnici u Lučence. O ní se povídá, že neměla čistě romský původ, ale částečně židovský. Pravdou je, že spolu se svými sourozenci byla od ostatních Romů trochu odlišná. Její rodiče ale měli pravá romská příjmení.

Rodiče

Můj otec Julius Banga se narodil v Hradišti. Byl to dělník a saxofonista. Do Prahy se dostal v době, když chodil do osmé třídy. Musel poslední rok chodit do české základní školy, neměl s tím žádný problém. Dostal se na učiliště, obor telefonní opravář. Školu nedokončil, brzy si založil rodinu, o kterou bylo třeba se starat. Za minulého režimu měl několik přátel, kteří aktivně vystupovali proti komunistům.

Moje matka Anna se za svobodna jmenovala Halušková. Narodila se v Hanušovcích nad Topľou, okres Prešov. Povoláním dělnice. Vyrůstala ale v Praze, dokonce slovenštinu ani není jejím mateřským jazykem. Byla nadějnou studentkou, dostala se na střední školu, kterou ovšem nedokončila kvůli rodině a dětem.

A my...

Co se týká mé partnerky Ester, na její přání neuvedu příjmení. Narodila se v Praze. Má dokončené střední vzdělání, začala, ale nedokončila dvě vysoké školy. Pochází z přísně vedené rodiny s židovskými kořeny. Její otec patří léta mezi špičkové překladatele, překládá pro specializované firmy. Matka učí angličtinu. Ester má ještě tři bratry, jeden je inženýr chemie, druhý, taky inženýr, dokončil studia výpočetní techniky. Třetí – středoškolač – pracuje v obchodě.

Moje pravé jméno zní Julius Banga, Gyulla je maďarská varianta, jedno „L“ je přidáno navíc. Původně mělo jít pouze o umělecké jméno. Na druhou stranu, nikdo v rodině mi neříká česky – Julius, takže se tak již léta běžně píšu, chodí mi na to jméno pošta, vše.

Narodil jsem se v Praze, mám střední školu, živím se jako profesionální hudebník, pianista. Vedu ženský vokální soubor Čilagi, který jsem sám založil, a dělám kapelníka skupiny Trio Romano, kterou jsem také sám založil. S partnerkou Ester se nám narodila dcera Sarah. Mám dva bratry, jednu sestru.

Praprarodiče

Dědečkův otec Jonáš Banga byl kovář, pro celou vesnici významná osoba, protože okolní vesnice kováře neměly. Natož uměleckého kováře. K tomu hrál na kontrabas. Jeho žena, čili prababička, se jmenovala Johana, rozená Olahová. Tak, jako většina žen tehdy, byla manželkou na plný úvazek.

A druhá strana po babičce: její otec, Alexander Olah, se také živil jako profesionální hudebník. Měl taky za manželku „ženu na plný úvazek“.

Rodiště prarodičů

Otec mojí matky tam přišel z jihozápadního Slovenska. Otcova rodina byla na Hradišti celá léta usedlá. Šlo asi o jednu větev, která kdysi přicestovala z Uherska – většinou řemeslníci a hudebníci.

Pokud jde o otcovy předky, šlo původem o maďarské Romy, řemeslníky a hudebníky, s jiným dialektem. Jejich romštině východoslovenští Romové špatně rozumí.

Spory a spojenectví mezi velkorodinami

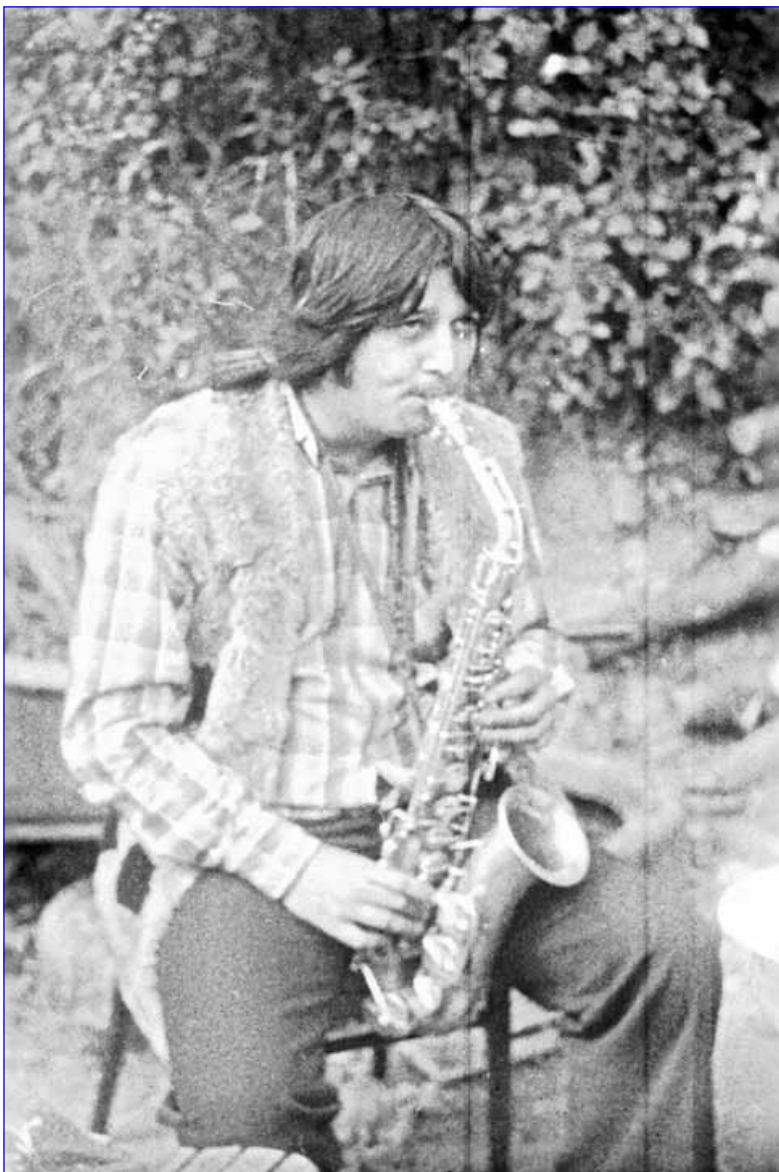
Otcova rodina měla hádky a spory s rodem Baloghovců – Szabó. Nebylo to ovšem nic zásadního. Tak jako ve všech vesnicích, důvodem byly ženské, takže to nebylo zase tak úplně na nože.

Naopak spřátelení byli s rodinou Olahů, později si také od nich pobrali ženy a naopak. Jako nevídané určitě vnímali sňatky s gádži a s Romy z východního Slovenska. A olašští Romové? S těmi neměli vztahy vůbec žádné. Tam v Lučenci ale byli olašští Romové trochu jiní než tady v Čechách. A jsou dodnes. Patřili tam k bohatším vrstvám obyvatelstva, patří jim tam mnoho podniků, mají velký vliv. Jiné než olašské Romy k sobě nepřipustili. Proto jsme s nimi nikdy žádné vazby neměli, protože jednak oni nechťeli, a nás, tedy moje předky, taky nezajímali.

Porušit tradici a vzít si např. partnera z romské „znepřátelené“ rodiny, to si z mých předků dovolilo hodně lidí. A kolik! Starší předci pochopitelně nikoliv, až na jednoho strýce, který si jako první vzal východoslovenskou romskou ženu. Ale později u nás byly gádžovské a východoslovenské ženy díky smíšeným sňatkům. Pak se mezi sebou pobraly „nepřátelské“ rody Bangů a Szabó.

My a gádžové

Nějaké gádžovské přátele, to moji předci měli. Museli s nimi komunikovat kvůli své práci. Stejně tak rodina od mámy měla gádžovské

Julius Banga mladší

přátele, už jen proto, že měli partyzánskou buňku. Partnerky, to ovšem předci rozhodně neměli, akorát, co se ví, můj pradědeček měl gádžovskou milenkou. Myslím ale, že nebyl jediný. Hudebníci často měli „bokovky“, z toho soudím, že ani předci nebyli jiní. Muzikant byl odjakživa pro ženy sexy úlovek, v tomto případě se ani na nějakou národnost opravdu nehraje a nejspíš ani nikdy nehrálo.

Ty mladší generace v našem rodu, to už je jiná, to už bylo neromských přátel několik, dokonce i partnerek. Proto máme v rodině celkem dost dětí, které nazýváme „křižovatky“, tedy napůl Romové, napůl gádžové.

Sňatky mezi Romy a Neromy – klady a zápory

Smíšené sňatky přinášely klady i zápory. Jako negativní se časem ukázalo, že neromské ženy se nebyly schopné přizpůsobit romskému stylu žití. Takže nakonec to spíš bylo tak, že se přizpůsobili naši muži ženám a gádžovskému stylu života. Zařizovali si odlišně

byt, mluvili víc česky než romsky, poslouchali i českou folkovou hudbu atd.

Dobré bylo, že my jako děti jsme na gádže byly od mala zvyklé. Proto pro nás nebyl zas takový problém s nimi později ve školkách a školách komunikovat a přátelit se s nimi. Nebylo to rozhodně tak, že by v našem okolí byli pouze Romové. To považuji za velkou výhodu. Neměli jsme vůbec problém s jazykem, ovládali jsme perfektně češtinu, slovenštinu. Jen škoda, že nás nikdo neučil romsky, to jsme se později naučili sami.

Některé sňatky si dotyčný pár prosadil i přes nevoli okolí. Ale ne-

řil její bratr Tibor, kterému se podařilo někdy v 60. letech uprchnout do Austrálie.

Děda z otcovy měl také několik sourozenců a sestru. Jeho bratrem je slovenský básník Dezider Banga, dle mého nejvýznamnější člen celé rodiny.

Pikantní historky, které se nezapomínají.

Co bychom to byli za romskou rodinu, kdybychom neměli nějaké pikantní historky? Tak např. pradědův bratr byl obuvník, a to tak šikovný, že opravoval boty i nacistickým vojákům. Vítal prý nadšeně vojáky, protože měl kšeft. Prababička si líbovala v „ohnivé vodě“ – nikoliv ve vodce, ale ve slivovici. Po ránu to dávala svým vnukům, aby byli zdraví. Když jí můj otec se strýcem jako náctiletí vykradli místnost, kde měla slivovici, vyhrožovala policii. Prý dala každému vše, pouze slivovici nikdy, to odmítala.

Rodina od otce na Slovensku se ale nesetkala s vyháněním, nikdy. Byli tam dávno usazení, proto se jich vůbec nedotkl třeba zákaz kočování.

Fašismus a komunismus

Praděda z otcovy strany asi komunisty nemusel, zrovna tak jeho bratr, protože to byli řemeslníci a komunisti jim v 50. letech chtěli jejich dílny znárodnit. Nevím sice, jak je to možné, ale nepovedlo se jim to, jejich dílny skončily až tím, že zemřeli.

Ale pradědovi dva synové vstoupili do KSČ. Tehdy do strany vstupovala většina obyvatel vesnice, kdo tam nebyl, tak si prostě ani neškrtil. Jeden strýc po pádu režimu hned roztrhal průkazku, druhý ale zůstal věrný, přesvědčený až do své smrti v roce 2004. Proto také na jeho pohřbu nechyběl věnec od soudruhů z Komunistické strany Slovenska.

Někteří mí předkové sloužili ještě v uherské armádě. Byli řemeslníci, žili již dávno na Hradišti, těžko říct, co bylo po zániku Uherska. Aktivní nacisté tam na slovenském území byli spíš maďarští gardisté. Nemyslím si, že pro ně bylo podstatné, zda jsou součástí Československa, nebo Uherska. Museli stejně pracovat, živit rodiny.

Na socialismus dnes vzpomínají spíš generace rodičů. Nedivím se jim, žili tehdy úplně jinak. Měli práci, byli zabezpečeni, nebylo to jako dnes. Akorát, tak jako většinu obyvatel, komunisté je naučili pracovat tak, že nepracovali. Později nebyli schopni konkurovat na kapitalistickém trhu, protože nebyli schopni dodat nabídku. To ale mluvím o těch, co žili v Praze. Zajímavé, naše slovenská rodina to měla jinak, padly hranice a hned začali jezdit po Západě, kde si vydělávali velké peníze jako pouliční muzikanti.

Na druhou stranu, moje generace, ta naopak kapitalismus využívá na 100 %. Všichni máme dobré práce, dobré školy, máme co nabízet, proto se nám všem daří.

Vztah k řemeslům a vzdělání

Většina mých předků problémy se školou neměla, protože všich-

Ladislav Banga

ni měli velmi dobré komunikační schopnosti, a to v několika jazycích (romština, maďarština, slovenština, čeština). Děda i babička museli chodit do běžné základní školy, protože opravdu vše bez problému zvládali.

Nikdo z předků nechoval, byli usedlí. Řemesla se učili od otců. U žen to chodilo jinak, ty většinou do škol vůbec nechodily. Strýc Dezider – na svou dobu excelentně – vychodil jako Rom vysokou školu. Dlouho byl mezi námi jediný, co vím.

Otcova generace měla většinou jen nedodělané učiliště. Neměli nějak k dalšímu studiu motivaci. Dělník, komunistický vzor, měl mnohem více peněz než kdejaký učitel. Není tedy divu, že ani u nás se nikdo nehrnul na střední školy. Navíc všichni měli jako mladí rodiny, které museli živit.

Nikdo z nich ovšem nechodil na zvláštní školu, což je také důležitá informace, vzhledem k tomu, jak neustále slyším, jak byla většina romských dětí posílána neprávem do zvláštních škol.

Řeči a nářečí

Předkové z matčiny strany hovořili primárně romsky, jako druhý jazyk měli „hutorácký“ slovenský dialekt. Zajímavé je, že dnešní většina trebišovských příbuzných, včetně generace mé mámy, vůbec romsky neumí, pouze „hutorácký“ dialektem. Máma romsky umí plynule, stejně jako její sestry. Děda kromě toho ovládal maďarštinu a němčinu.

Hlavním jazykem předků z otcovy strany byla romština, ta „středozápadní“, tedy „–ihí,– ahi“ dialekt. Prostě ten druh romštiny, kterou hovoří na středním a v jihozápadní části Slovenska. Druhý jazyk měli zpočátku jazyk maďarský, později slovenský. Český jazyk si osvojila až další generace, pro mou generaci je čeština již jazykem mateřským. Co se týká porozumění příbuzných z otcovy strany s ostatními Romy, „nemuseli“ východní Romy, pochopitelně. Mnohem lépe se uměli dohovorit s Romy olašskými, jejich jazyk je podobnější než východní varianta. Zrovna tak udržovali přátelské vazby s Romy maďarskými.

Tradice proti modernitě ve velkoměstě

Pokud jde o dodržování tradic, nelze napsat „pravé romské tradice“. Na Hradišti u Lučence, odkud rodina Bangů pochází, měli a mají dodnes své tradice. Jde ovšem o tradice slovenské, vesnické, nikoliv romské. Logicky – pokud chtěli být na stejné vlně s gádži, dodržovali vše, co se na vesnici dodržuje. Pokud bylo zvykem v neděli chodit do kostela, chodili také, neznamenalo to ovšem, že jsou věřící katolíci.

V Praze později už žádné zvyky nebyly. Jen ty, které máme dané, ale i ty se již porušují. Příklad: aby se procházela žena v kalhotkách po bytě před syny, příbuznými, to dříve nebylo možné. Když ale dneska zapnu facebook, vidím tam fotky

svých sestřenic, v kalhotkách, prsa narvané v malé podprsence, pohled jako zasloužilá „umělkyně“. Myslim, že tabu, která byla všude, padají.

Náboženství a výpomoc farářům na vesnici

Většina předků byli věřící, faráři se na ně sami obraceli. Především proto, že to byli hudebníci, hráli často na pohřbech, křtinách a svatbách. V podstatě jim „dohazovali kšefty“. Na vesnici nebylo možné tehdy být nevěřící. To by šli proti proudu, a to by se jim vrátilo. Také proto později, když se někteří přestěhovali do Prahy, už nikdo do kostela nechodil. Žádné křesťanské symboly, nic takového. Jako Romové dál věřili na mrtvé duše, posmrtný život, karmu a taci byli i naši.

V pražských fabrikách

V Praze byli mí předci s gádžemi v práci přátelé, pracovali v žižkovském podniku Sport. Vypadalo to typicky socialisticky. Ráno do práce, dopoledne již opití, odpoledne do krčmy na pivo, poté domů a druhý den to samé. Pracovali, ale na rozdíl od slovenských kolegů si nevybírali těžké manuální práce. Nelze se tedy dnes divit, že na socialismus rádi vzpomínají. Děda, to byl machr, uměl opít půlku podniku, ředitele si poté bral domů, kde se pokračovalo dále. Nutno dodat, že si ho také bral jako výmluvu, před babičkou, protože se vracel často z práce opilý jako pes. Tenkrát tam měli opravdu všichni, gádžové i Romové, práci fakt na háku. Když se opili, tak si občas asi vynadali, možná padlo pár peprných slov. Druhý den si ovšem nikdo nic nepamatoval.

Kradli tam všichni olovo, nebo co mi to otec vyprávěl, prodávali a za to kupovali alkohol, který poté v práci všichni vypili. Takhle to chodilo, prostě socialistická klasika „kdo nekrade, okrádá svou rodinu“.

Získat zaměstnání bylo samozřejmě za komunistů jednodušší. Třeba v Neratovicích, tam všichni pracovali ve Spolaně několik roků. Nikdo neřešil, že si musí najít práci, matka pracovala také léta v ČKD. Neměli s tím problém, práce byla povinná.

Bohužel, tyhle faktory se projeví po pádu komunismu, protože později, včetně rodičů, se nebyli schopni v novém společenském uspořádání zařadit.

Vztahy mezi dělníky

K předkům se celý pracovní kolektiv choval za komunistů dobře. Důvod? Všichni měli stejné peníze, nikdo pro nikoho nepředstaval konkurenci. Kde měl práci, mál tam několik let. Dnes to není takový trend, já osobně jsem měl tolik prací, ale není to nic zvláštního. Všude je konkurence, na každém postu máte potencionální náhradu. Navíc, práce, které dříve Romové dělali, dnes dělají ukrajinští a slovenští dělníci. Je to těžké pro všechny.

Vzdělání u žen

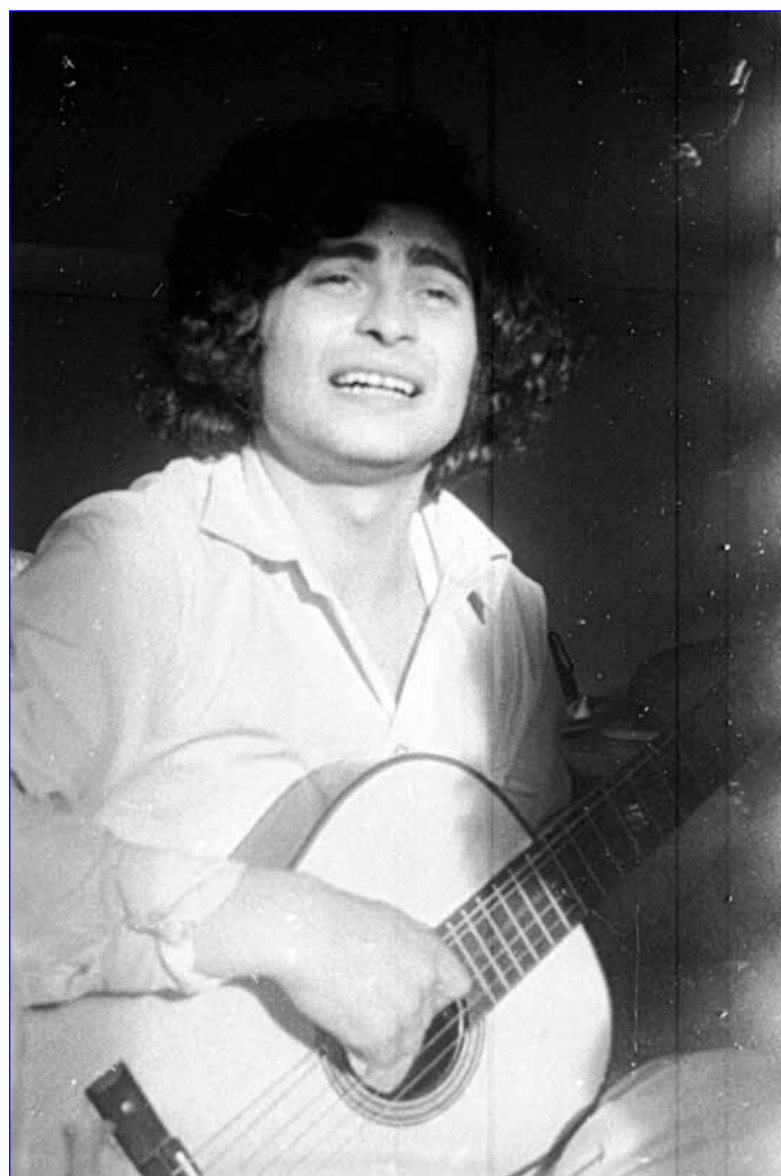
Vzdělání se u žen tolik necenilo, ty plnily odmala roli „žen na plný úvazek“. Na druhou stranu, jak jsem již psal, má teta, dědova sestra, zrovna tak babička, její sourozenci a vlastně i děda s jeho sourozenci, všech-

vyvěšovali sovětské vlajky. Další generace, tedy moje, jsme hudebníci, píšeme komentáře, články, veřejně vystupujeme.

Co se týká podnikání – byli předkové svým způsobem živnostníci už před první republikou. Měli svoje dílny jako kováři a obuvníci. A to až někdy do roku 1960, kdy zemřeli. Po roce 1989 to pár členů z rodiny hned znovu zkoušelo. Strýc Dezider se stal majitelem tiskárny, v Praze strýc Igor otevřel obuvnickou dílnu, kterou vlastní dodnes.

Pouliční bitky

Terčem rasistického útoku ze strany starších nebyl nikdo, nikdy. První, kdo se stal terčem rasistických útoků, a to opakovaným způsobem, se stala až moje generace, co žije v Praze. Byli jsme napadáni pravidelně, kolikrát brutálně. V prv-

Miroslav Banga

ni uměli číst, psát, ovládali několik jazyků.

Každopádně, otázka vzdělání nebo dobré pozice v práci, to myslím u nás nebyl zásadní motivační prvek. V muzice, tam ano! Vzorů bylo několik, starí hudebníci i jejich pokračovatelé. Dohnat, napodobit, předběhnout, vše. Byly tam i prvky závisti, tak jako všude. A je to dodnes, akorát již není taková konkurence, bohužel. Naši mladí totiž již nehrají, z mé generace jsme pravděpodobně poslední muzikanti.

Vztahy k disentu, ke KSČ, k politice

Co se týká nějaké společenské angažovanosti, nebyla u mých předků nijak výrazná. Jen generace rodičů, která žila v socialistické Praze, měla jako kamaráda Radoslava Dubanského. Byl to herec, kterému zakázali komunisté hrát, díky němu měli tehdy možnost poznat pár lidí, kteří byli napojeni na disidenty, underground.

Nijak se ale osobně proti komunistům neangažovali. Ale aspoň nechodili na povinné volby, nikdy ne-

ni polovině 90. let na nás pořádali lidé hony, a nebyli to pouze tehdejší skinheadi.

Nevyšetřoval to nikdo nikdy, pouze tehdy, kdy jsme jim dali nakládačku my. Jednou takhle od nás dostali naloženo, pravda, opravdu hodně, jenže, my jsme neměli na výběr. Byli v přesile, přijeli na nás do restaurace, létalo tam vše, museli jsme jim dát, jinak by udělali oni to samé.

Nebyli to tamní skinheadi, byli to jiní, neznali jsme je. Sbalili nás policisté, porvali jsme se ještě i s nimi v autě a poté na vyhlášené služebně v Šafaříkové. Odesli jsme to my, jak jinak, všichni podminěnými tresty.

Těchto střetů bylo tehdy moc, pokud jsme dostali nakládačku my, bylo to v pořádku, nikoho to nezajímalo. Bohužel, takhle to tenkrát bylo.

A to je o naší obrovské rodině Bangů vše, opravdu. Věřím, že jsem vás nenudil. Šťastný a veselý Nový rok 2014.

Gyulla Banga
hudebník, publicista, Praha
Foto: archiv Gyully Bangy

Bangovi v Praze

Listování v kalendáriu z dějin Romů – díl pátý

(Romové Čech, Moravy a Slezska v časech a nečasech dávných i nedávných)

(1. díl kalendária predstavil události z let 1399–1675, 2. díl 1783–1988 a 3. díl 1992–2008, 4. díl pol. 17. století – 1983.)

Kalendárium

(Holé roky a různoleť)

Přelom minulého a počátek našeho století

V polistopadové euforii zrozená československá Romská občanská iniciativa se po rozdělení ČSFR změnila ve dva samostatné subjekty; český (Emil Ščuka) byl přitom od samého počátku zmitán vleklými vnitřními spory, erozí členské základny i pozvolným přecházením některých funkcí do jiných romských uskupení, než se po dvaceti letech z politického spektra zcela vytratil.

Místo očekávaného vzniku jednotné romské reprezentace, natož alespoň politické platformy, nastalo štěpení a rozdrobování romského hnutí, neboť v rychlém sledu za sebou se vynořovaly desítky sdružení a spolků, vedených samozvanými a namnoze znepřátelenými

představiteli velkorodin a klanů, kteří většinou postrádali organizační schopnosti, měli za sebou chabé členstvo a záviseli na neadekvátně čerpaných státních dotacích.

Ze založených organizací trvale působily a zůstávaly nadále aktivní pouze brněnské Společenství Romů na Moravě (Karel Holomek, Ignác Zima) s pobočkami v Olomouci, Novém Jičíně, Bruntálu, Šternberku, Frýdku-Místku a v Ostravě, valašskomeziříčská Demokratická aliance Romů (Petr Tulia) nebo Matice romská (Vlado Oláh).

Krátkodobějším, někdy téměř jepičím životem se naopak vyznačovaly Demokratický svaz Romů (Michal Pulo a po něm Aladar Tokár), Hnutí angažovaných Romů (Štefan Tišer a Ivan Veselý), Romský národní kongres (Jan Rusenko), Sdružení olašských Romů (Emil Stojka), Romský národní kongres jako pobočka stejnojmenné německé organizace (Václav Miko), Romský demokratický sociální svaz (Miroslav Tancoš), Sdružení Romů a národnostních menšin (Štefan Tišer) a Romský demokratický kongres (v jeho radě zasedali zástupci některých organizací jako Ščuka, Rusenko, Giňa, Veselý, Tancoš) a další.

1991–2008

Romský básník Vlado Oláh vystoupil jako první s podnětem zaměstnávat romské pedagogické asistenty a zřizovat přípravné ročníky pro romské děti před jejich vstupem do jednotlivých typů škol. Průkopnickou myšlenku realizovala roku 1993 nejprve Helena Balabánová na soukromé Základní škole Přemysla Pittera v Ostravě a v letech 1994–1996 ji pomáhaly zavádět organizace Nová škola a rovněž Společenství Romů na Moravě.

Tato opatření vláda přivítala v Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin a označila je za formy vyrovnávacích postupů, jejichž účelem bylo mj. odstranit znevýhodnění příslušníků romské komunity (v médiích se mluvilo a psalo nesprávně buď jako o pozitivní diskriminaci, nebo o afirmativní akci).

V regionech se zvýšenou koncentrací romské populace ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy pokusně ověřovalo na mateřských, základních i zvláštních školách přípravné (někdy tzv. nulté) ročníky a současně zavádělo funkci pedagogického asistenta (s pozdějšími názvy vychovatel-asistent učitele nebo asistent pedagoga).

Cílem tříd bylo během předškolní výchovy snížit nebo zcela odstranit jazykový a sociokulturní hendikep žáků, zatímco asistent měl

pomáhat učiteli nejenom ve vzdělávacím procesu, ale i v oblasti mimoškolní výchovy. V závěru školního roku 1999–2000 bylo na ško-

Mgr. Helena Balabánová přednáší v rámci cyklu Kdo jsou Romové, MRK, Brno, 2010. Foto: L. Grossmannová, z nesebírkové kolekce MRK

Svatba Ivana Veselého s JUDr. Klárou Samkovou, vpravo svědek JUDr. Emil Ščuka, Praha, 90. léta 20. století. Foto: autor neznámý. Ze sbírky MRK

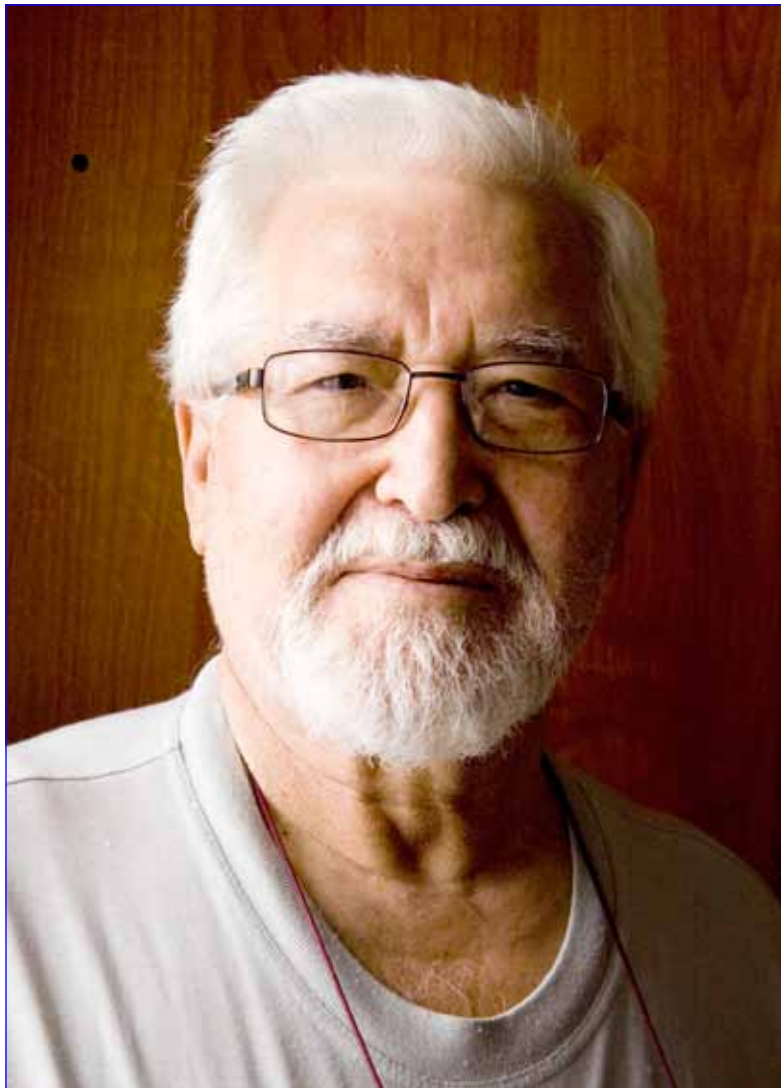
PhDr. Vlado Oláh, Praha, 2006

Foto: J. Kramářová, z nesebírkové kolekce MRK

JUDr. Emil Ščuka, Čáslav, 2005

Foto: M. Kucharičová, z nesebírkové kolekce MRK

Ignác Zima, Brno, 2009

Foto: A. Babjárová, z nesebírkové kolekce MRK

lách zaměstnáno asi 350 romských asistentů, koncem kalendářního roku 2003 fungovalo v ČR 137 přípravných ročníků ve 108 školách a navštěvovalo je 1 824 romských žáků, zatímco ve školním roce 2007–2008 tu už bylo v provozu celkem 164 přípravných tříd, v nichž se na školní docházku chystalo 1 921 romských dětí.

1998–1999

Nadace Dženo uspořádala novinářský kurz pro Romy, který navštěvovali mj. Ondřej Giňa ml. a Richard Samko. Oba začali novinářskou dráhu nejprve v Českém rozhlasu, odkud přešli do České televize. Rokycanský Giňa tam nejprve moderoval domácí televizní zpravodajství, po dvouleté přestávce se k televizní práci vrátil a v současnosti připravuje reportáže pro pořad Večerníky. Náchodský Samko rovněž moderuje zprávy a začal připravovat i domácí zpravodajství.

2004–2005

Spuštění dvou pilotních projektů, které přispěly ke zlepšení komunikace odsouzených Romů s úřady a ke zvýšení počtu úspěšně vykonávaných alternativních trestů místo trestů odnětí svobody. V rámci projektu Mentor bylo z prostředků EU a za podpory Velvyslanectví USA vyškoleny 12 mentorů, zatímco do pokračujícího projektu Systém monitoringu v trestní justici se zapojilo 17 měst Středočeského, Jihočeského, Libereckého, Pardubického a Karlovarského kraje.

(V koloběhu měsíců)

Leden

1936, 1. 1.

Ve východoslovenských Šarišských Sokolovcích se narodil jeden z nestorů romské beletrie Andrej Giňa. Publikoval v romských periodikách pohádky, povídky a vzpomínkové texty. Za sbírku Bijav / Svatba převzal v Budapešti literární cenu Open Society Fund.

1990, 1. 1.

Premiéra cyklu filmů Perličky na dně, považovaného za manifest „české nové vlny“. Jedná se o adaptaci pěti povídek Bohumila Hrabala; romskou látkou se zabývají povídky Romance (v režii Jarmila Jireše) a Skřivanci na niti (režirované Jiřím Menzlem).

1972, 5. 1.

V Brně se narodila Jarmila Balázová. Studium žurnalistiky na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy zakončila diplomovou prací Romská média po roce 1989. Redigovala česko-romské měsíčníky: nejprve Amaro gendalos / Naše zrcadlo a v současnosti Romano vodi / Romská duše. V Českém rozhlasu spoluzaložila redakci romského vysílání a jako dramaturgyně se podílela v České televizi na pořadech pro děti a mládež. Je nositelkou několika ocenění včetně prestižní Novinářské ceny Karla

Havlíčka Borovského. Režisérka Helena Třeštíková s ní natáčí časosběrný dokument, jehož první výstup opatřila názvem Být Romkou (2001).

1925, 6. 1.

Ve Svatobořicích se narodil Miroslav Holomek, který absolvoval Vy-

sokou školu sociální v Brně a pak Vysokou školu politickou v Praze; působil jako pracovník aparátu KSČ a docent na Vysokém učení technickém v Brně. Byl zakladatelem a předsedou Svazu Cikánů-Romů v ČR po celou dobu trvání této organizace. Zemřel roku 1989.

Ctibor Nečas

Odznak s logem Svazu Cikánů-Romů

Foto: ze sbírky MRK

Pokora a tolerance namísto přezíravosti

V povolebním kabaretu se dostala romská problematika do pozadí. Je nutné se jí ale zabývat vážně. Přemýšlím, proč má většinová společnost takový odpor k Romům. Pokud se vrátím k založení novodobého československého státu, tak hlavní příčinu vidím v jeho chybných základech. Tento stát byl založen na principu nacionálním, a ne národnostním. V ústavě nestálo „My, lid Republiky československé“, ale „My, národ československý.“ Od tohoto okamžiku stál novodobý československý stát před stejným problémem, který předhazovala česká strana rakousko-uherské monarchii. Tedy před vztahem k menšinám a k jejich právu na sebeurčení. Česká většina se začala ke svým menšinám chovat přezíravě. Nepřijala churchillovské heslo: „Po porážce vzdor, po vítězství velkorysost.“ Naopak ztratila dvě, pro soužití s „jinými“ národnostmi nejdůležitější vlastnosti – toleranci a pokoru. Mnichovská dohoda nevznikla náraz 29. října 1938, ta začala již právě v roce 1918. Tehdy se německé etnikum, i když mělo formálně rovná práva, dostalo na vedlejší kolej. Vyvrcholilo to tragédií, zločinem proti lidskosti, vyhnáním /transferem?/ českých Němců z poválečného státu v roce 1945–46.

I když romské etnikum bylo za první republiky nějak tolerováno, jeho osud byl zpečetěn nacistickou rasovou ideologií. Ale i zde se ukázal negativní vztah z české strany podílem na zřízení romských lágrů v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. V tomto lágru, který řídily české úřady, rozkrádali dozorcí potravinové přídělky, aby s nimi kšeftovali, a na druhé straně umírali podvyživení Romové. Po roce 1945, kdy české úřady chtěly vyplnit mezeru po „vyhnaných“ českých Němcích, přišlo do pohraničí mj. kolem 20 000 Romů. To však vedlo rychle k tvrdým konfliktům např. v Chebu a Liberci. Na konci roku 1946 se psalo v liberecké Strážce severu: „Cikán zůstane Cikánem, se všemi chybami, se sklonem ke lhaní, samozřejmě i se sklonem k pohodlnému životu v přírodě, kde si může vzít a tím se stává zlodějem. Cikán vůbec neví, že krade, když v cikánském táboře topí cizím dřevem, pokládá oka a „odvážně“ loví. Jejich obchody jsou nepoctivé, jsou to Nomádi v čistém slova smyslu. Nebudou proto až na vzácné výjimky, které potvrzují pravidlo, nikdy přínosem pro pracovní trh.“ Toto jako by platilo pro hodnocení Romů mnohdy dodnes.

Když však v současné době navštívím řadu severočeských měst, kdo se podílí na opravě komunikací, zateplování domů? Jsou to romské party. Když s jejich zástupci mluvím, hrozně je mrzí, že jsou všichni Romové házeni do jednoho pytle. Posledních 23 let polistopadového vývoje mne přesvědčilo – a letošní parlamentní volby mi to potvrdily – že ne Romové, ale my, bílá většina, musíme především změnit svoje kulturně-morálně-duchovní hodnoty, a ne vše svádit na neschopné politiky.

Bohumil Řeřicha

člen Amnesty International, Podbořany

s využitím eseje Petera Glotze Die Vertreibung-Böhmen als Lehrstück

Naši mladí čtenáři v Ostravě...

Foto: Lukrecius Chang

O Roma vakeren

je pořad Českého rozhlasu určený pro Romy.

Jeho jednotlivé relace lze zpětně vyhledat
v archivu textů na www.romove.cz

Miroslav Holomek, Československo, 1969–1973

Foto: Autor neznámý. Ze sbírky MRK

Miroslav Holomek – při zasedání SCR, Československo, 1969–1973

Foto: Autor neznámý. Ze sbírky MRK

Pal e Aranka

aj has, kaj nahas, guleja, bachtaleja, the mek Devla čačeja, has jekh Romni. Ola romňa has trin čhaja, šukar sar popki. Ko len dikhelas, sako pes pal lende visaľolas a sako len rado dikhelas. Has lačhejleskere a sakones denas paťiv. Nekhpureder has e Aranka, has lake dešeňa berš. Latar duje beršenca terneder has e Ilona. Pal late duje beršenca uliľa e Betka. Kajčak anglo pandž berš peľa pre lende bari bibacht. Nisostar nič o dad lenge avka nasvaliľa, hoj tel jekh kurko muľa a e romni ačhiľa pre savoro korkori. Kerlas savoro, so le gadženge kampelas, kaj te udžidarel la famel'ija. O čhaja lake žutinenas, sar birinenas.

Jekhvar ňila gele o čhaja te okopalinel o phuvale pre bari maľa maj paš o drom. Avri has kerades, hoj manuš namušinda nič te kerel a has zuñinem, a na mek pre kajso kham te okopalinel o phuvale. Pašal lende phirnas o verdana le grenca telal. Kajčak sar jekh avľa pašeder, dikhle, hoj oda nane ča kajso gadžikano verdan. Oda has igen barikaňi hentova, obthod'i somnakuňa korunaha pre soduj vudara. Angle hentova džanas šov slugadža pro graja, pal e hentova duj a mek pre hentova terďolas jekh manuš. O čhaja preačhile te kerel a čak dikhenas. Kajso šukariben mek šoha nadikhle. E hentova zaačhiľa paš lende. O čhaja pes pokloňinde a e Aranka čumidľa le rajeske o vast. O raj pre late asand'iľa a diňa la jekh gonoro love. „Dikhav, hoj san lačhe a buťakere čhaja. Cinen peske vareso, hoj te aven mek šukareder he bachtale.“ Pal kada kerd'a le vasteha a e hentova odgeľa. Sar avle o čhaja khere, jekh perdal aver chudle te vičinel, so pes lenge ačhiľa. E romni nasas olestar godaver a phend'a lenge: „Vaker tu, Aranko. So jon vakeren, nadžanav olestar nič.“ E čhaj lake sa rozphenďa a diňa lake o gonoro le lovenca. Has oda somnakune dukati. „Džanen, koda has,“ phend'a e daj, „korkoro o kral'is.“ E romni vaš kajci love cind'a sa, so lenge andro kher kampelas, the mek le čhajenge the peske uraviben pro jevend.

Pregel'a vaj jekh kurko. La Arankake džalas sako rat suno, hoj o princos hino igen nasvalo a hoj la igen mangel, kaj te avel kija leste. Andro suno leha vakerlas. Jov la igen mangelas, hoj te avel pal leste andro dis a te el furt leha. Dičholas, hoj leske sako d'ives goreder he goreder. Te pal leste nadžava, phend'a e čhaj angle peste, ta o princos merla. A kada peske pro jilo našťik lav. Tosara phend'a la dake, so lake džalas suno. „Te nadžava pal leste, bizutnones merla.“ „Dikhav,“ phend'a e daj, „hoj tut adaj imar naul'ikerava, aľe egerin mange, hoj te tuha ela namište, hoj maj aveha khere.“ „Aňi mange nane jekh, hoj tumen adaj mukhava, aľe džanav, hoj pes pal peste postarinena, mindig avava pale. Andro suno dikhav, sar o princos tel o jakha našťol. Miro jilo mange phenel, hoj pal leste so neksigeder te džav, mindig nane nasig.“ Pre aver d'ives pes e čhaj vidiňa andre luma.

Džalas gav gavestar, foros forostar, až doavľa andre baro foros. Odoj has o tarhos. E čhaj has zuñimen, bokhaľi, čak avka hoj terďo-

las pro pindre. Obdikhelas o šatri, až doavľa ki o šatros, kaj bikenavlas e phureder gori le romeha o maro, o bokheľa the aver lačhipena. Ešeb peske gindolinda e gori, hoj e čhaj lake kamel vareso te čorel, aľe sar dikhľa, hoj peha aňi načalavel a čak furt dikhel pro maro the pre bokheľa, geľa kija late. Prindžard'a, hoj hiňi igen bokhaľi a diňa la e bokheľi. „Dikhav, hoj sal bokhaľi the zuñimen, av kadaj andro šatros a beš peske. Me maj avava.“ Iľa o khoru a geľa andre aver šatros, maj avľa pale le thudeha. E čhaj pes odcirdelas: „Aľe man nane love, sar tumenge poťinava?“ „Me džanav, hoj tut nane love. Čak ešeb cha, pal'is pes dovakeraha. Akana mange phen,“ chudľa te vakerel e gori, „kaj pes adaj il'al a kaj džas.“ E čhaj lake chudľa te vakerel pal o princos, sar lake sako d'ives leha suno džal, sar leha vakerel a sar la vičinel kija pes-te andro dis. E gori čak šunlas. „Hin tut čačo, amaro princos igen nasvalo. Aľe našťik odoj džas čak avka nisostar nič. Aňi tut kija leste namukhena. Adik aveha ki amende a mušinas te avel pre oda, sar pes te dochudel ki o princos.“ Avka e čhaj ačhiľa ke gori. Phirlas laha te bike- navel, sikhľolas maro the bokheľa te pekel. E gori the o gadžo pre late avka prisikhľile, sar te ulahas lengeri čhaj. Sar has lenca andro šatros, ta buter savoro bikenenas. E čhaj has šukar a sako pes odoj za- ačhavelas. A te imar odoj terďolas, ta peske vareso cinlas.

La čhake pal'is džalas suno le princoha, hoj leha vakerlas a hoj la igen mangelas, kaj te avel pal leste andro dis. „Džanes so,“ phend'a e gadži, „me džava pal e kral'ovna a phenava lake, hoj hin adaj ajsi džuvľi, so džanel te visastarel le princos. Kerava tut phurederake.“ Sar phend'a, avka kerd'a. Pre aver d'ives geľa pro dis a diňa peske te vičinel la kral'ovna. Kajčak vaš lake bičhade le inašis. Joj leske rozphenďa pal e romni, so džanel te sasťarel a terďolas pre oda, hoj kamel te vakerel la kral'ovnaha. Avka o inašis geľa vaš e kral'ovna. E kral'ovna il'a la gadža andre a joj lake chudľa te vakerel pal e romni, so hiňi ke late a džanel te sasťarel. E kral'ovna maj priačhiľa pre oda, hoj tajsa la te anel andro dis a le princos te chudel te sasťarel.

Avka e gori la Arankaha avle pre aver d'ives, ohlašinde pes ke kral'ovna a pal'is savore gele pal o princos. E čhaj, sar les dikhľa, chudľa te rovel. Has šukoro, slabo, prepelo pro muj, polokes pes aňi načalavlas. Aľe sar dikhľa la Aranka, sar te odžid'ifahas. Maj la prindžard'a. „Aranko, preci čak avľal. Akana tut imar ňikaj namukhava,“ a chudľa la vastendar. Kamľa te ušťel, aľe nabirinlas. E kral'ovna čak dikhelas. Nadžalas lake andro šero, khatar pes džanen. Pal'is chudľa o princos te vakerel: „Amen pes džanas andal o suno. Mamo, oda e Aranka. Joj man višund'a a avľa man te visastarel a me la adarig imar ňikaj namukhava. Som bizutno, hoj čak joj man šaj visastarel. Mange laha džal suno sako d'ives. Dikhas pes, vakeras peha sar akana, so sam jekhetanes.“ E kral'ovna čak šunelas a pal e čhaj nazmukhľa o jakha.

„Oda nane ča avka, so oleske phenela o dad? Te jov priačhela, ta mi el pal tiro, aľe nadžanav.“ Le kral'iske pes igen nakamelas. Daralas, te na pes andre peste zakamaven, aľe sar dikhľa, sar o čhavo obdžid'iľa a savi les hin kedva te dživel, priačhiľa. Avka pes lestar e čhaj calo d'ives aňi načalavlas. Sako maj prindžarlas, hoj leske but feder.

Aľe la čhake nadžalas andro šero, soske leske avka namištes. Tosara, sar leske anenas o chaben, dičhoľas, hoj avka jekha oraha leske goreder, a pal o dilos, sar chalas, ta leske has mek goreder. Andre kada vareso hin, soske leske namište pal o chaben – furt upre gondol'inlas. Raťi leske has pal'is feder. Kajčak kada, sar pes pal leste e čhaj starinlas a sar pes lestar aňi načalavlas, nasas pre kedva le manušenge, so le princos sasťarnas, feder te phenel, so pašal leste kernas. Jekhvar raťi andro soviben la Aranka ile, zapatadre andro pokrovcos a čhide andro verdan. Odľigende la igen dur a čhide andre bari len. Jekh dženo kolendar, so la čorde, pes za- ačhad'a a asand'iľa: „Ta imar ela tutar smirom, imar nachuťkereha pašal o princos.“ So čak la čha čhide

andro paňi, o pokrovcos pes rozcirdľa a e čhaj upre pašľolas, sar te ulahas naphurdlo. O paňi la lidžalas, ko džanel sar dur, zaačhiľa, až sar avľa pre ajso than, so pes o paňi rozčhivlas pre bari luka.

E Aranka ušťiľa a mukhľa pes la lukaha. Džalas ta džalas, aľe ňisave khera ňikaj nadičhonas. Až jekhvar pes lake sikhade, aľe has oda mek dur. E čhaj pes maj vidiňa kija lende. Avri has mek rat a šil a e čhaj has čak andro gad, avka sar sovlas. Doavľa ki o vudar a chudľa te durkinel. Andre koda kher bešelas jekh phureder Rom la romňaha. Ešebno ušťiľa e romni. „Dža, dikh, ko avka durkinel,“ phend'a le romeske. Le romeske pes igen nakamelas, aľe geľa. Sar dikhľa la čha, darand'iľa. „S'oda pes tuke ačhiľa, kaj pes adaj il'al kavka raťi?“ Andre oda imar ušťiľa the e romni a avľa te dikhel, k'oda. „Av sigo andre,“ phend'a la čhake a thod'a la te bešel pro haďos, „pal'is amenge pheneha, so pes ačhiľa. Maj anava varesave hundri a preureha pes. Andre kada cindo čhingerdo gad našťi phires. Tu ker jag a thov paňi pro tejos a mi taťarel peske o pindre,“ phend'a le romeske. E romni and'a o gada a preurd'a le čha a diňa la te pijel kerado tejos. E čhaj thod'a o pindre andro kerado paňi a maj lake has feder. „Akana šaj amenge phenes, so pes ačhiľa a sar pes adaj dochudľal,“ phučľa o rom a e čhaj chudľa te vakerel. „Igen tumenge paľikerav,

hoj man il'an andre. Aňi nadžanen, savi som rado, hoj taľindom pre tumende, pro Roma.“ Avka lenge chudľa te vakerel pal e daj, pal o dad, pal o pheňa a pal oda, sar lake sako d'ives džalas suno le princoha, sar leha andro suno vakerlas, sar la furt vičinlas kija peste a savo hino igen nasvalo. „A džanen, soske načal'uvav? Hoj leske namište čak pal o chaben. Tosara the pal o dilos. Raťi leske has feder. Me leha somas tosarastar ži raťi, mindig džavas te sovel. Tosara sar džavas kija leste, ta leske has mištes a sar chalas, ta pes leske kerlas namištes. Sar te leske čhivnas vareso andro chaben.“ „Vaš oda tut čhide andro paňi, hoj te naaves pre oda, so leske čhivkeren andro chaben,“ phend'a o Rom. „Koleske, so leske čhivkeren varesavo džungipen andro chaben, kamenas sa te sphagerel o pašvare. Akana imar dža, sov, a pal'is peske pal savoro povakeraha.“ Sar e čhaj ušťiľa a has lake mištes, o Rom latar sa viphučkerlas, ko le princoske o chaben kisitinlas, ko hordinlas, perdal keci vasta predžalas. E čhaj leske phend'a sa, so džanelas.

Jekhe kurkeha pes sodujdžene vidine andro dis. Gele ke gori a o Rom preurd'a. Kerd'a peske baro dočtoris a geľa pro dis. Adaj peske diňa te vičinel le nekbareder inašis, rozphenďa leske, hoj avel igen dural a došund'a pes, so pes ačhiľa le princoske. O inašis geľa pal o kral'is the e kral'ovna a phend'a lenge, ko adaj. E kral'ovna maj vaš leske bičhad'a. O Rom predikhľa a prešund'a le čhas sar baro dočtoris a phend'a lenge: „Pre buke the pro jilo našunav nič. Kada, so le princos trapinel, oda la džombratar. Mušinas savore te merkinel, ko leske o chaben the o pijiben kisitinle, so andre rakinel. Me som bizutno, hoj andre rakinen varesavo džungipen. Sar dičhol, ta nakamen les te murdarel maj, aľe polokores, hoj peha aňi te na čalavel.“ O kral'is the e kral'ovna ačhile sar kašt. „Kral'ina, thov andre kuchňa tire manušes, hoj te dodikhel, so pes odoj kerel a ko so andro chaben the pijiben rakinel.“

Maj pre aver d'ives pes ačhiľa. Thode odoj mek jekh hlavnones kucharis, aľe naavľa pre ňisoste. Avka peske o Rom použard'a sig tosara paš o princos pre inašis, so leske hordinlas o chaben. Paš o vudar terďolas garudo o slugadžis. O Rom les vičind'a andre, il'a le inašistar o chaben, obdikhľa les, aľe nič na- prindžard'a. Pal'is leske parančol'inda, hoj les te chal. O inašis čak dikhelas, so pes kerel, aľe o Rom leske mek jekhvar parančol'inda, hoj savoro te chal. Avka o inašis rado narado mušind'a sa te schal a te ačhel andro kher ko princos, hoj te dikhen, so leske o chaben kerla. The bizo, jekha oraha pes kard'a le inašiske namište avka, hoj nabirinlas peha, avka sar the o princos. O Rom maj bičhad'a vaš o kral'is the e kral'ovna a phend'a lenge, so pes ačhiľa le inašiha. Bičhade vaš o nekbareder inašis a o kral'is leske parančol'inda. „Mušinen lestar te dochudel, ko le čhaske a so čhivkerel andro chaben a soske, bar te leske kamenas te sphagerel savore kokala,“ choľaha phend'a o kral'is. „A tu dočtorina, dodikh, hoj tumenge te na

denašel aňi jekh lav.“ Sikhad'a pes, hoj o inašis nadžanelas nič, jov čak doanelas le princoske o chaben. Andre kuchňa odoj načhivlas ňiko nič. Ta imar čak ačhel o inašis, so kisitinle le princoske o pijiben.

Avka peske o Rom il'a duj slugadžen a savore pes garude avka, hoj mištes te dikhen pro inašis, so o pijiben kisitinle. A bizo, sotrindžene mištes dikhle, sar andro pijiben leske vareso čhid'a. Mindar les chudle a angle lende mušind'a te vipijel sa, so le princoske kisitinda. Pal kada les zaphandle andre bertena a o Rom pal leste nazmukhľa o jakha a diňa te vičinel le kral'is. Jov maj avľa a phend'a le inašiske: „Te kames te dživel, ta šukares amenge sa pheneha, so le princoske andre čhivkereha a soske. Ko tuke parančol'inda, hoj kada te keres. Sar na, ta tuke polokes sphageraha sa o kokala a mereha andro bare dukha.“ Parančol'inda te thovel les pro derešis. O inašis bara daratar chudľa te vakerel. „Kada, hoj le princoske te čhivkerav andro pijiben o džungipen, mange phend'a tiro terneder phral. Kamelas, sar tu adaj naaveha, hoj jov te avel kral'is. Vaš oda kamľa te kerel le princostar diľines lazaris, hoj te nael kral'is.“ Savore pre leske čak dikhenas a o kral'is nakamelas te paťal peskere kanenge. „Ta miro vlastno phral kamľa te chal pal kadi luma mire čhas? Keci tuke poťinlas? Kale love imar šoha naudživeha, ačheha adaj andre bertena mindig dživeha, hoj te džanes, s'oda paťiv.“ Maj o kral'is geľa pal e romni a rozphenďa lake sa, so pes ačhiľa. E kral'ovna igen choľisaliľa a phend'a le kral'iske, hoj le phrales the leskere inašen te vitradel andal e phuv, hoj pes imar adaj šoha te nasikhaven. ňiko lendar peske natromal te lel peha nič, aňi phago fil'eris, ča koda, so pre lende.

Maškar oda visaľiľa e Aranka andro dis. Le princoske has d'ives so d'ives feder. Tel jekh čhon has sa sasto, avka pes e Aranka pal leste starinlas. Jov aňi te šunel nakamelas, hoj e čhaj te džal het. E kral'ovna imar priačhiľa pre oda, hoj o princos bi la Arankakero naela a prevakerďa the le kral'is, hoj e Aranka adaj te ačhel. Ta sem te na joj, ta le princos užard'ahas isto meriben. Le Romeske aňi nadžanle, sar te pal'ikerel. Dine les trin bare verdana, so čak kamľa.

O princos imar la Aranka andal o dis namukhľa. Iľa peske la romňake. O kral'is peršes nakamelas, aľe o princos pes nadiňa. Le kral'iske nič aver naačhiľa, ča te priačhel pre oda, so o princos kamelas. Avka kerde baro bijav. E Aranka diňa te kerel šukar kher la dake the le pheňenge maj paš o dis. Až akana o kral'is la čha prindžard'a, hoj oda joj, so okopal'inkerlas o phuvale a so la diňa o love. Tel jekh berš pal o bijav uliľa la čhake muršoro. Savore has igen bachtale. Avka dživnas savore jekhetanes the bachtales, a te na mule, ži adad'ives dživen. A so pes ačhiľa le kral'iskere phraleha? Andal o dis les vitradle sar rikones, the leskere inašenca. Savore pes dine ki o slugadža ko aver kral'is a andro mariben savore pele. Aľe ňiko len aňi čeporo nasahinda.

Andrej Giňa

Aranka

Bylo nebylo, sladký, požehnaný a pravdivý Bože, byla jednou jedna žena. Ta měla tři dcery, hezké jak panenky. Kdo je potkal, ten se za nimi otočil, a každý je měl rád. Byly dobrosrdečné a ke každému uctivé. Nejstarší z nich se jmenovala Aranka, bylo jí devatenáct. O dva roky mladší byla Ilona a dva roky po ní se narodila nejmladší Betka. Rodinu však postihlo velké neštěstí. Z ničeho nic jejich otec těžce onemocněl, do týdne zemřel a žena zůstala na všechno sama. Pracovala u sedláků, jak se dalo, aby rodinu uživila. Děvčata jí pomáhala, kde jen mohla.

Jednou v létě šly dívky okopávat brambory na velké pole hned u cesty. Venku bylo takové horko, že to člověka unavilo, i když nic nedělal, natož v takovém vedru okopávat brambory. Kolem dívek projížděly po cestě povozy s koňmi. Když se ale jeden z nich blížil k nim, viděly, že to není jen tak obyčejný vůz. Byl to krásný panský kočár, ozdobený z obou stran zlatými korunkami. Před kočárem jelo šest vojáků na koních, za ním dva a ještě vzadu na kočáru stál jeden. Dívky přestaly pracovat a nemohly se vynadívát. Takovou krásu v životě neviděly. Kočár zastavil u nich, děvčata se poklonila a Aranka políbila pánovi ruku. Pán se na ni usmál a dal jí měšec s penězi. „Vidím, že jste slušné a pracovitě dívky, kupte si něco pro krásu a pro radost.“ Potom pokynul rukou a kočár se rozjel. Když děvčata přišla domů, jedna přes druhou začala matce vykládat, co se stalo. Matka z jejich vyprávění nebyla moc moudrá, a tak je přerušila: „Mluv ty, Aranko, ničemu nerozumím, když se tak překřikujete.“ Tak jí Aranka pověděla všechno od začátku a podala jí měšec s penězi. Byly to samé zlaté dukáty. „Víte, kdo to byl? Sám pan král,“ řekla jim matka. Za tolik peněz mohla nakoupit všechno, co jim v domácnosti chybělo a ještě děvčatům i sobě oblečení na zimu.

Uplynul asi týden a Aranka měla sen, ve kterém viděla velmi nemocného prince, který jí prosil, aby k němu přišla. Ve snu spolu mluvili. On ji naléhavě žádal, aby přišla za ním na zámek a zůstala s ním. Zdálo se, že je mu každým dnem hůř a hůř. Když za ním nepůjdu, řekla si dívka ve snu, tak brzy zemře, a to si nemůžu vzít na svědomí. Ráno řekla matce, co se jí zdálo. „Když k němu nepůjdu, určitě zemře.“ Matka jí řekla: „Vidím, že tě doma neudržíš, ale slib mi, že kdyby s tebou bylo zle, hned se vrátíš.“ „Ani mně není jedno, že vás tu musím nechat, ale vím, že se o sebe postaráte, než se vrátím. Ve snu jsem viděla, jak se princ ztrácí před očima. Srdce mi říká, že za ním musím jít co nejdřív, jinak by mohlo být pozdě.“ Druhý den se Aranka vydala do světa.

Šla a šla, z vesnice do vesnice, z města do města, až přišla do hlavního města, kde se zrovna konal trh. Byla unavená a hladová, sotva stála na nohou. Obcházela stánky, až došla k jednomu, kde starší žena se svým mužem prodávali chléb, housky a další dobroty. Pekařka si nejdřív myslela, že děvče chce něco ukrást, ale když viděla, že se sotva hýbe a jen se hladově dívá na chléb a další pečivo, šla k ní. Poznala, že má velký hlad a dala jí housku.

„Zdá se mi, že jsi unavená a hladová, pojď se mnou do stánku a sedni si, já se hned vrátím.“ Vzala džbán a šla kousek dál k jinému stánku. Za chvíli přinesla mléko. Aranka se nejdřív zdráhala. „Ale já nemám peníze, jak vám zaplatím?“ „Vím, že nemáš, jen se nejdřív najež a pak se domluvíme,“ povídá pekařka. „Teď mi řekni, kde ses tu vzala a kam jdeš.“ Dívka jí začala vyprávět o princovi, jak se jí o něm každý den zdá, jak spolu mluví, a že ji volá k sobě na zámek. Žena překvapeně poslouchala. „Máš pravdu, náš princ je velmi nemocný. Ale nemůžeš k němu jít jen tak z ničeho nic, stejně by tě k němu nepustili. Nejdřív půjdeš ke mně a musíme přijít na to, jak se k princovi dostat.“ Tak dívka zůstala bydlet u pekařky. Chodila s ní prodávat, učila se péct chleba. Žena i muž si ji velice oblíbili, jako by byla jejich vlastní dceř. Když s nimi prodávala, hned se jim lépe dařilo. Dívka byla krásná, a každý se u stánku zastavil. A když už tam postával, tak vždycky něco koupil.

Arance se znovu zdál sen o princovi, zase s ní mluvil a prosil ji, aby přišla za ním na zámek. „Viš co,“ řekla pekařka, „já půjdu na zámek ke královně a řeknu jí, že znám ženu, která by prince vyléčila. Namaskujeme tě na starší.“ Jak řekla, tak udělala. Druhý den se vypravila na zámek a nechala se ohlásit u královny. Ale poslali pro ni sluhu. Řekla mu tedy o ženě, která umí léčit a trvala na tom, že chce mluvit přímo s královnou. Tak sluha musel jít pro královnu. Královna ji pozvala dál a pekařka začala vyprávět o ženě, která je teď u ní a umí vyléčit všechny nemoci. Královna hned souhlasila, aby ji zítra přivedla na zámek, aby začala prince léčit.

Pekařka s Arankou druhý den přišly na zámek, ohlásily se u královny a pak šly společně za princem. Když ho dívka spatřila, dala se do pláče. Princ byl hubený, slabý, tváře propadlé, pomalu se ani nemohl pohnout. Když ale uviděl Aranku, jako by oživil. Hned ji poznal. „Aranko, přeci jen jsi přišla, teď už tě nikam nepustím,“ a chytil ji za ruku. Chtěl dokonce vstát, ale nedokázal to. Královna se nestačila divit. Nešlo jí do hlavy, odkud se ti dva znají. Potom princ promluvil: „My se známe ze snů, matko. To je Aranka, vyslyšela mé prosby a přišla mě uzdravit. Už ji odsud nikdy nenechám odejít, jsem si jistý, že jen ona mě může uzdravit. Zdálo se mi o ní každý den, ve snu jsme se viděli a mluvili spolu úplně stejně jako teď.“ Královna jen poslouchala a nespustila z dívky oči. „To není jen tak, až co tomu řekne otec. Jestli bude souhlasit on, ať je po tvém, ale nevím, nevím,“ řekla. Králi se nejdřív nechtělo, měl obavy, že se princ zamiluje, ale když viděl, jakou má najednou chuť do života, souhlasil, aby Aranka zůstala. Dívka se celé dny od prince nehnula. Každý hned viděl, že je mu o hodně lépe.

Ale Arance nešlo do hlavy, z čeho je princovi vlastně tak špatně. Ráno, když mu přinesli jídlo, zdálo se, že se mu během hodiny přitížilo a po poledni, když se najedl, bylo mu ještě hůř. V tom musí něco být, proč je mu tak špatně po jídle – pořád na to musela myslet.

Večer mu bylo zase lépe. To, jak se dívka o prince stará a že se od něj nehne na krok, ovšem začalo vadit některým lidem, kteří prince léčili, lépe řečeno, kteří se kolem něj motali. Jednou v noci spící Aranku popadli, zabalili ji do koberce a naložili na vůz. Odvezli ji daleko a koberec hodili do divoké řeky. Jeden z mužů, kteří ji unesli, se zastavil a zasmál se: „Tak, a je od tebe pokoj. Už nebudeš poskakovat kolem prince.“ Když dívka spadla do vody, koberec se rozbalil a ona na něm zůstala ležet jako bez života. Řeka ji nesla kdovíjak daleko. Zastavila se až v místě, kde se voda rozlévala na rozlehlé louky.

Kresba: Marta Leonhardtová, internet

Aranka se zimou probudila, vstala a pustila se loukami. Šla a šla, ale nikde neviděla lidské obydlí. Až po dlouhé době spatřila v dálce nějaké domky. Hned se k nim vydala. Už se zase setmělo a ochladilo, dívka byla jen v košili, ve které spala. Konečně došla do vesnice a zaklepala na první dveře. V domku bydlel jeden starší Rom se svou ženou. První se probudila žena. „Běž se podívat, kdo to tak klepe,“ povídá muži. Tomu se zrovna dvakrát nechtělo, ale šel. Když dívku uviděl, polekal se. „Co se ti stalo, kde se tu bereš takhle v noci?“ To už vstala i žena a šla se podívat, kdo to je. „Pojď rychle dovnitř,“ řekla, „potom nám řekneš, co se stalo.“ Posadila ji na postel. „Hned ti donesu něco na sebe a převlékneš se. V téhle mokré roztrhané košili zůstat nemůžeš. Ty rozdělej oheň a dej vařit vodu na čaj, a ať si zahřeje nohy,“ obrátila se na muže. Žena přinesla oblečení a dívka se převlékla. Když se napila teplého čaje a nohy si ponořila do teplé vody, hned jí bylo líp. „Teď nám můžeš říct, co se stalo a jak ses sem dostala,“ řekl muž a Aranka promluvila. „Moc vám děkuju, že jste mi otevřeli, ani nevíte, jakou mám radost, že jsem narazila na vás, na svoje lidi.“ Pak jim začala vyprávět o rodičích, o sestřích i o tom, jak se jí každý den zdál sen o princovi, který s ní ve snu mluvil a volal ji k sobě a o jeho nemoci. „Víte, nerozumím, proč je mu vždycky hůř po jídle? Ráno a po obědě. Večer mu bylo líp. Já jsem u něj byla od rána do večera, než jsem šla spát. Brzy ráno, když jsem k němu přišla, bylo mu líp, ale když

se najedl, tak se mu udělalo špatně. Jakoby mu snad dávali něco do jídla.“ „Proto se tě chtěli zbavit, abys nepřišla na to, co mu do jídla dávají,“ řekl Rom, „Těm, kteří dávají princovi do jídla kdovíjaký jed, by patřilo přelámat všechna žebra. Teď už jdi spát a ráno si o všem promluvíme.“ Když se ráno dívka vzbudila a bylo jí už dobře, muž se jí na všechno vyptal, kdo jídlu chystal, kdo ho nosil, kolika rukama prošlo. Řekla mu všechno, co věděla.

Brzy se oba dva vypravili na zámek. Šli nejprve k hodné pekaře, kde se Rom namaskoval na váženého doktora a vydal se rovnou na zámek. Hned si nechal zavolat nejvyš-

te mu všechny kosti v těle,“ dodal rozzlobeně. „A ty, doktore, na to dohlédni, ať ti neunikne ani slovíčko.“ Ukázalo se ovšem, že sluha nic neví, i když jich pár schytil. On princovi jídlo jen nosil, předával mu ho jiný sluha, který jídlo v kuchyni připravoval. A v kuchyni do jídla nikdo nic nepřidával. Tak nakonec zbýval už jen sluha, který princů naléval pítí.

Rom si vzal k ruce dva vojáky a z úkrytu, tak aby dobře viděli, sledovali sluhu, který chystal princovi pítí. A skutečně, všichni tři jasně viděli, jak sluha do pítí něco nasypal. Hned ho chytili a přímo před nimi musel vypít všechno, co princů nachystal. Rovnou ho špoupli do vězení a Rom čekal, ani z něj nespustil oči. Když se sluhovi udělalo špatně, dal zavolat krále, který okamžitě přišel. „Tak,“ povídá král, „jestli je ti život milý, pěkně nám povíš, co jsi princů do pítí dával a kdo ti to poručil. Když nepovíš, zlámeme ti všechny kosti v těle a zemřeš v bolestech bídnou smrtí.“ Poručil položit sluhu na mučící lavici. Sluha ze strachu všechno vypověděl. „Abych princovi sypal jed do pítí, to mi poručil váš mladší bratr, králi. Chtěl se dostat na vaše místo, až vy tu nebudete. Proto chtěl z prince udělat nemohoucího lazara, aby se králem nestal on.“ Všichni zůstali stát jako zařezaní a král nechtěl věřit svým uším. „Tak můj vlastní bratr chtěl zprovodit ze světa mého syna? Kolik ti zaplatil? Pamatuj, že ty peníze si už nikdy neužiješ, protože zůstaneš do konce svého života tady ve vězení. Aby ses naučil, co je to úcta.“ Pak král šel za svou ženou a pověděl jí všechno, co zjistil. Královna se velmi rozzlobila a řekla králi, ať svého bratra i jeho družinu okamžitě vyžene ze země, aby se tu už nikdy neukázali. Nikdo z nich se neopovážil vzít si na cestu ani zlamanou grešli, odešli jen s tím, co měli na sobě.

Když už nehrozilo žádné nebezpečí, vrátila se na zámek Aranka. Princů bylo každý den lépe. Během jednoho měsíce se uzdravil docela, tak dobře se o něj Aranka starala. On ale nechtěl ani slyšet o tom, že by měla odejít. Královna už věděla, že se princ Aranky nevzdá a přemluvila i krále, aby mohla zůstat. Vždyť kdyby jí nebylo, čekala by prince jistá smrt. Také Roma, který se převlékl za doktora, král s královnou bohatě odměnili a velmi mu děkovali. Dali mu tři plné vozy, čeho si jen řekl.

Princ už Aranku ze zámku nepustil. Brzy si ji vzal za ženu. Králi se to nejprve nelíbilo, ale princ se nedal, nakonec musel král svolit, aby bylo po jeho. A tak se slavila slavná svatba. Aranka nechala postavit dům pro svou matku a sestry hned vedle zámku. Až tehdy král poznal, že ona byla ta dívka, která okopávala u silnice brambory a které dal pytlík dukátů. Za rok po svatbě se narodil Arance chlapec. Všichni byli velice šťastní. Tak si všichni spokojeně pospolu žili a jestli nezemřeli, žijí dodnes.

A co se stalo s proradným královým bratrem? Ze zámku ho vyhnali jako psa i s jeho družinou. Všichni se dali k vojákům sousedního krále a všichni prý padli ve válce. Ale nikdo je ani trochu nelitoval.

Andrej Giňa

přeložila Martina Vyziblová

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

Program na leden 2014

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Výstavy

Beautiful People 25. 9. 2013–12. 1. 2014
V letech 2008 – 2011 fotografoval slovenský umělec Šymon Kliman portréty obyvatel romských osad v okolí Kežmarku (Kežmaroku). Série portrétů Beautiful People, za niž autor získal Cenu evropského občana roku 2012 byla dosud vystavena v Bratislavě, v Ostravě a v Bruselu. Vstup na výstavu je zdarma.

Věřte – nevěřte. Paťan – ma paťan

25. 10. 2013–23. 2. 2014
Výstava představuje mediální obraz Romů od 19. století do současnosti. Expozici tvoří tři základní linie, které jsou vzájemně propojeny a neustále se prolínají. První linie je časovou osou, jejímž prostřednictvím se návštěvník seznámí s vývojem a charakteristikou obrazu Romů v médiích v jednotlivých historických obdobích. Druhá linie je zaměřena na romské novináře a redaktory a romská média. Třetí zprostředkovává podrobný pohled na vybrané mediální kauzy, které se v různých podobách a intenzitě dlouhodobě objevovaly či objevují v masmédiích: kauza bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora v Letech u Písku, kauza Exodu Romů, tedy zejména téma nabývání občanství v souvislosti s rozdělením Československa k 1. 1. 1993 a jako třetí a nejnovější je představena kauza Břeclav založená na křivém obvinění z násilí.

Koncept výstavy je prezentován ve výstavních prostorách divácky atraktivní formou prostřednictvím au-

diovizuální techniky a interaktivních tiskovin. Výstavu budou doplňovat po celou dobu jejího trvání tematické lektorské programy a doprovodné přednášky doplněné promítáním dokumentárních filmů (Filmové čtvrtky v Moravské zemské knihovně).

Filmový čtvrtek v Moravské zemské knihovně

23. 1. 2014 v 18 hod.
Reportér David Modell strávil několik měsíců po boku vlivného člena extremistické Britské národní strany Marka Coletta. Tento univerzitní student hovoří o svých sympatiích k nacistickému Německu i k jeho vůdci. Dokument představuje nejen šokující ukázkou politických a mediálních machinací, ale hlavně je tu vykreslen děsivý portrét muže, který dokazuje, že nebezpečné ideje neztrácejí svou působivost ani potom, co se staly příčinou a základem rozsáhlé genocidy. Latentní násilí ve společnosti je stále živé. Mladý hrdý nácek, Velká Británie, 2002, 49 min. Místo konání: Moravská zemská knihovna, Kounicova 65a, Brno.

Zapomenutá sousedství. Holocaust na Tišnovsku

16. 1.–7. 3. 2014
Putovní, dvojjazyčná výstava mapuje holocaust Romů a Židů v bývalém politickém okrese Tišnov. Představuje materiály z archivů, fotografie a další dokumenty. Výstavu zapůjčil Okrašlovací spolek pro Lomnici a okolí.

Paměti Petra Uhla: Dělal jsem, co jsem považoval za správné

V pondělí 16. prosince bude v pražské restauraci Don Ciccio v Londýnské 29 představena životopisná kniha Petra Uhla *Dělal jsem, co jsem považoval za správné*.

Podle Uhlova vyprávění ji napsal Zdenko Pavelka, dřívější šéfredaktor literární přílohy Salón v deníku Právo. Kniha vychází v nakladatelství Torst.

Petr Uhl (* 1941), disident, vězeň svědomí, poslanec, novinář a v neposlední řadě manžel a otec se v obsáhlém rozhovoru se Zdenkem Pavelkou vrací do dětství, prožívaného v Praze a Janských Lázních, vzpomíná na své rodiče, školy a raná i pozdější šedesátá léta uprostřed studentského dění i na seznamování se s radikální evropskou levicí, zejména francouzskou.

Bez hořkosti přibližuje své dva dlouhé pobyty v českých věznicích, aktivity kolem Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných i dobu po roce 1989, kterou nehodnotí nijak laskavě. Už letmý pohled do textu nenechá nikoho na pochybách, že Petr Uhl je člověk veskrze politický a svět i jeho obyvatele poměřuje přísně metrem svých levicových idejí, které nezviklala ani drsná léta reálného socialismu, jež nemilosrdně trestala jeho neobomnou zásadovost, urputnou snahu po zlepšování společnosti a osobní statečnost.

(red)

Moravská RDS hledá nové členy

Od založení Romské demokratické strany (RDS) v srpnu 2013 Miroslavem Tancošem nebylo moc času vytvářet krajské a městské organizace RDS po České republice. Vzhledem k tomu jsme měli v posledních parlamentních volbách jen pět kandidátů, kteří bohužel nepostoupili. Nezáskali tolik hlasů, protože hodně našich Romů neví, že tato nová strana existuje. Naše RDS se rozšiřuje po krajských městech a vznikla i v Brně. Prioritami RDS je spokojenost Romů a jejich začlenění mezi majoritu. Chceme Romům a sociálně slabším občanům zajistit pracovní místa, bydlení, mateřské školky, kulturu a sport. Pokud máte zájem a chcete se stát členy RDS v Jihomoravském kraji nebo v Brně, můžete se přihlásit. Jste u nás vítáni. Sídlo jihomoravské RDS je Křenová 40, Brno, 602 00, tel. 722 483 077. Děkuji.

Rastislav Lučanský

člen Ústředního výboru RDS, jihomoravskykrajrds@seznam.cz

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury ČR

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS	
Příjmení a Jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIC:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol: ☐ složenkou ☐ bankovním převodem na fakturu	
Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, 602 00 Brno. Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100. Cena předplatného na rok 2013 činí 230 Kč.	